

Használható hagyomány

FALUSI TURIZMUS
Tájékoztató 2010/2.

Tartalomjegyzék

Bevezető (<i>Igyártó Gabriella</i>)	3
Kézművesség és turizmus (<i>Igyártó Gabriella</i>)	3
Hagyomány és használhatóság (<i>Marx Mária</i>)	5
Alkotóműhelyek, alkotóházak	7
Alkotóház madárcsicsergéssel, avarzörgéssel (<i>Horváth Ágota</i>)	7
Kisgyőr, ahol megvalósultak az álmok (<i>Hubert Erzsébet</i>)	9
Népi kézművesek	11
Százéves fazekasműhely Tatán (<i>Nyikus Anna</i>)	11
A csuhéfonás apostola: Robotka László (<i>Nyikus Anna</i>)	13
Schneider Imréné Tarnóczy Éva, a hímzések szerelmese (<i>Hubert Erzsébet</i>)	14
„A fához fűződő elkötelezettségem életre szóló” (<i>Horváth Ágota</i>)	16
Kiemelt kézműves, népművészeti rendezvények	17
Mesterek a várban (<i>Igyártó Gabriella</i>)	17
Matyó Húsvét, Mezőkövesd	20
Körös-völgyi Sokadalom, Gyula	21
Míves Emberek Sokadalma, Székelyudvarhely	22
Események, rendezvények 2011	23
Tájházaink szerepe a helyi értékek megőrzésében és közreadásában (<i>Bereczki Ibolya</i>)	25
A Népművészeti Egyesületek Szövetsége tagszervezetei	30

Kiadja:

FALUSI ÉS AGROTURIZMUS ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE

Cím: 1077 Budapest, Király u. 93. • Telefon: 268-0592, 352-9804

E-mail: agroturizmus@t-online.hu • Honlap: www.falusiturizmus.eu

Felelős kiadó: Dr. Csizmadia László

Szerkesztő: Igyártó Gabriella, Gazsó Rita

Készült: a Népművészeti Egyesületek Szövetsége szakmai anyagainak felhasználásával

NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLETEK SZÖVETSÉGE

Cím: 1011 Budapest, Szilágyi Dezső tér 6. • E-mail: neszfolk@nesz.hu • Honlap: www.nesz.hu, www.mestersegekunnepe.hu

Munkatárs: Pálincás-Schweitzer Éva

A mesterek a várban című fejezetben látható fotókat Bogár Csaba, Lange Péter és Világhy Ferenc készítette

Szerkesztőség: 1077 Budapest, Király u. 93.

Nyomdai munkák: Komáromi Nyomda és Kiadó Kft.

Bevezető

„Az igazi hagyomány sohasem a múlt élethű visszaállítására törekszik, hanem arra, hogy elébe álljon annak a pusztulásnak, amit az idő, a feledékenység, a dolgok természetes halála elhoz közénk.”
(Csoóri Sándor)

A népművészet a nemzeti kultúra része, melynek a hagyományápolás, a tradíció-fenntartás az egyik fő célja. Nincs nemzeti kultúra a hagyomány megtartása nélkül, a közös európai kultúrkinccs pedig a nemzeti kultúrák folytonos, és folyamatos jelenlétén, egymásba játszásán, és kiegészítésén alapul. A népművészet csodája az, hogy semmilyen más tapasztalattal nem helyettesíthető, és cserélhető fel, mert egy közösség képzelőerejének, alkotó- és életvágyának a kifejezője, és mindenekelőtt szemléltetője. Múltja, jelene és jövője van. A népművészet nemzedékekről nemzedékekre örökíti, hagyományozza át saját lényegét, azt, amivel hozzájárul az emberiség teljes kultúrkinccséhez. A népművészet hagyománytörténetét mindenütt, még a világ legkisebb csücskéiben is „írják”, ezért fontosak a helyi kezdeményezések, a népművészek helyi összefogását reprezentáló egyesületek, szervezetek, amelyek a hagyományőrzés, a tradíció életben tartásának nemes feladatát vállalták magukra, messze mutató eredményeik pedig mindnyájunk szívét örömmel töltik el.

Igyártó Gabriella
közművelődési szakember,
a Népművészeti Egyesületek Szövetsége ügyvezető igazgatója,
a Mesterségek Ünnepe szervezője

Kézművesség és turizmus

A kézművességről

A kézműves hagyományőrzés célja: visszahozni, feléleszteni, megőrizni a hagyományt, kreatív örömet szerezni régi és új generációknak egyaránt, hogy valamelyest leporolva és persze a „modern” kor követelményeihez igazítva az emberek – fiatalok és idősebbek – újra élhessék, újra művelhessék, újra gyakorolhassák ősünk kultúráját, szokásait, nem ritkán a művészettel felérő tárgyalgatási tevékenységét.

A népi kultúra mindenkor egy társadalmi, gazdasági és műveltségi helyzetet tükröz. Magyarországon a legrégebbi néprajzi, tárgyi emlékek a 17. századból valók. Ezek nagy része a nép életével szoros kapcsolatban álló, azt szolgáló úgynevezett paraszti kismesterségek termékei: máztalan cserépedények, kék-piros szín-összeállítású hímzések, szarvasagancsból faragott, vésett és rótt, geometrikus motívumokkal díszített lőportartók. Az emlékek nagyobb része a 19. századból és a 20. század elejéről származik.

A vidéki magyar nép életével mindig is szoros kapcsolatban álltak a paraszti kismesterségek. A kendertermesztés adta a nyersanyagot a fonáshoz és a szövéshez. Az edényeket a fazekasok és a gelencserek készítették. A szűcsök, a takácsok, a fazekasok céhekbe tömörültek, portékáikat vásárokon értékesítették. Szerencsére jó néhány kézműves mesterséget, mint például a faművességet, a szövést-fonást, hímzést, kosárfonást, fazekasságot, a népi hangszerkészítést sikerült napjainkba is átmenteni. Az öltözködés, a „viselet” a nép életének az a területe, ahol a legszembetűnőbben mutatkoztak meg a táji eltérések, a foglalkozás, a társadalmi helyzet és az életkor szerinti különbségek. Az öltözék mutatta meg viselőjének családi állapotát, társadalmi rangját.

Véleményem szerint a helyi hagyományokat kell feléleszteni, és elsősorban ott kell bemutatni ezeket, ahol születtek, amit az ottani ősök csináltak. Kézművesség terén pedig úgy gondolom, hogy ma is használható, esztétikus

és nem csak praktikus tárgyakat kell készíteni, semmiképpen sem csak dísz tárgyakat. A népművészet „díszítőművészetté” való degradálása már a múlté. Azokat a tárgyakat kell bemutatni és olyan formában, ahol és ahogyan őseink készítették. Ekkor érvényesül a „hely szelleme”, amire az odalátogató bel- és külföldi turisták valóban kíváncsiak, ekkor mutatkozhat meg a magyar népművészet hihetetlen gazdagsága, és nem akkor, amikor a látogatók mindenütt ugyanazokat a gyakran értéktelen tárgyakat találják az utóbbi időkben jóformán mindenütt megrendezendő kirakodóvásárokon.

A mesterség-bemutatók mindig nagy sikert aratnak a MESTERSÉGEK ÜNNEPÉN is, ahol a kézművesek sátraikban működő műhelyeket rendeznek be. A falusi turizmus keretében még autentikusabb programokat kínálhatunk egy igazi kovács-, kádár-, fafaragó-, képfestő műhelyben vagy berendezett fonóban, jurtaban, borospincében.

Nagyon gazdag a magyar hagyomány, a magyar tárgyalakító és előadó népművészet. A népművészetnek ugyanis ebből a szempontból az az előnye a többi kultúrával szemben, hogy nemcsak bemutatni lehet, hanem a közönséget be is lehet vonni az alkotás, a „művelés” folyamatába. Meg lehet tanítani fát faragni, korongozni, nemezelni, együtt énekelni, táncolni. A 21. században a magyar és – tegyük hozzá – a közép-kelet európai országok falusi turizmusában a népművészetnek kiemelkedő szerepe kell, hogy legyen, mert szemben a nyugat-európai és pláne amerikai úgynevezett „fejlett” országokkal, a folklór nálunk még élő hagyomány, vagy ami szintén nem lebecsülendő dolog, a fiatalok népművészeti mozgalmai által sikeresen újjáélesztett jelenség. A folklór tehát a magyar nyelvterületen sokhelyütt még jóformán érintetlen formájában megtalálható, folyamatosságában nem történt olyan törés, mint mondjuk Franciaországban vagy Angliában. Könnyedén feléleszthető, csak fel kell kutatni, le kell porolni és máris élvezhető, bemutatható, megélhető.

A falusi turizmusról

A népi kézművesség táplálhatja, élesztheti a falusi turizmust, és fordítva is: a falusi turizmus megerősödése, fejlődése új lendületet adhat a népi kézművesség hagyományának. És itt álljunk meg egy szóra. Vajon mi is lehet a magyarországi falusi turizmus alapvető célja? Az, hogy a vidéki, falun élő lakosság, ezen belül elsősorban a mezőgazdasággal foglalkozó családok kiegészítő jövedelemhez jussanak, ezáltal megélhetési gondjaik mérséklődjenek, életszínvonaluk növekedjen, és nem utolsó sorban sikerüljön őket helyben tartani, elvándorlásukat megakadályozni. Gazdasági és társadalmi funkciói mellett azonban jelentős ökológiai szerepe is van ennek, elsősorban az egészséges élet természeti alapjainak védelme, a tájak sokszínűségének, a tájjellegnek a megőrzése, az erdők, mezők és más természeti élőhelyek megóvása, általában az ökológiai rendszerek védelme. És mindemellett kiemelkedően fontos szerepet játszik a vidéki életformához szorosan kapcsolódó közösségi és kulturális értékek megtartásában, a falusi közösségekben megtestesülő értékek megőrzésében. Az ember közel kerül ahhoz a világhoz, amelyben a népművészeti alkotások születtek, melyeket a parasztemberek saját használatukra és környezetük csinosítására, egyszóval életük szebbé és jobbá tétele érdekében alkottak.

A népművészet, mint idegenforgalmi vonzeró a falusi turizmusban a turisztikai kínálat elengedhetetlen részévé vált. A zenei- és táncfolklórt, a kézművességet világszerte felfedezték az emberek. A fokozódó érdeklődés okát, a divattal nem számolva, a modern technika emberének az egyszerűhöz, a természeteshez, romantikushoz, sőt esetenként az egzotikushoz való vonzódása adja. A népi kultúra mindenkor egy társadalmi, gazdasági és műveltségi helyzetet tükröz. A népviseletek, népszokások a paraszti élet szigorú szabályaiba engednek betekintést. Az „ahány ház, annyi szokás” közmondás igazsága pedig a turizmusban a gazdag variációs kínálatot jelenti.

A 21. században – a turizmus világszervezetének felmérése szerint – növekszik a szabadidő aránya, és lecsengeni látszik a tömegturizmusban való pusztá részvétel, és az utazó ember érdeklődését a kultúrtörténeti emlékek iránti figyelem, a hagyományokkal és a népművészettel való ismerkedés, valamint az érintetlen természeti világ felfedezése köti le. Az aktív pihenésre való igényt pedig csak a kulturális turizmus képes kielégíteni. Nekünk pedig ezzel jól kell sáfárkodni.

Igyártó Gabriella

Hagyomány és használhatóság

Ez az írás történelmi keretekbe szeretné helyezni a két fogalmat, remélve, hogy ezzel szempontokat adhat a népművészeti tárgyak alkotóinak és bírálóinak a magyar népművészet megőrzéséért, ápolásáért és további fejlesztéséért kifejtett munkájukhoz.

Hagyomány

Közismert dolog, de talán nem árt, ha ismét emlékezetünkbe idézzük, hogy az a tárgykultúra, amelyet ma magyar népművészetnek nevezünk, a 19. század paraszti társadalmának terméke. Érdekes, hogy gyakorlatilag ugyanakkor, amikor a parasztság felemelkedése megkezdődött, és egyúttal a tárgykultúrája is elkezdett gazdagodni, színesedni, megkezdődött mind a nemesi, mind a paraszti társadalom polgárosulása is. Ez a folyamat meg is indult, sőt a 19. század közepén már igencsak érezte a hatását, s akik megélték, azonnal észrevették azt is, hogy a polgárosodással vége lesz az akkor még csak alig néhány évtizede virágzó paraszti tárgykultúrának is.

A század második felétől már tanúi lehetünk azoknak a törekvéseknek, amelyek ezt a tárgykultúrát megkísérelték megőrizni, tovább éltetni. Ennek kétféle útját-módját tapasztalhatjuk egészen a század végéig:

a) A tárgyak legjavát mindenki számára nyitott gyűjteményekben elhelyezni, látogathatóvá tenni és megőrizni az utódok számára.

b) Biztosítani a megélhetést a tárgykultúra létrehozói számára, akik ekkor már láthatóan alulmaradtak a gyáripari termékekkel szemben, és megőrizni a kézműves szakmákban felhalmozódott tudásanyagot.

E törekvéseknek lett a közvetkezménye, hogy a népi kultúra használati és reprezentációs tárgyait a gyűjtők elmozdították történelmileg kialakult, eredeti környezetükből, kiszakították speciális helyi értelmezésükből, és használati tárgyból műtárggyá, a helyi jelentésű dologból a nemzeti kultúra részévé tették. Még egyszer lejátszódott egy hasonló folyamat, amikor az 1980-as évek végén a régi paraszti tárgykultúra még fennmaradt darabjai az új lakások dísz tárgyaivá váltak, megteremtve egy új műtárgypiacot. Az „újjáéledt” tárgyak már nemcsak eredeti funkciójukat veszítették el, hanem még azt a múzeumi kontextust is, amelyet a megszerzéssel egy időben zajló adatgyűjtés biztosított számukra.

Sokat változtak idővel a múzeumi gyűjtés szempontjai is. Ha például Zala megyéből indulunk ki, a legkorábbi anyag, valamint az 1930-as évek Göcseji Gyűjteményének anyaga általában „szép tárgyakból” áll. Ez azt jelenti, hogy nagyon régi, nagyon műves, szinte kizárólag reprezentációs céllal készült tárgyakat gyűjtöttek, nagyon kevés adattal. Nem is volt másra szükség, hiszen a tárgyak használatára vonatkozó információk még mindenki számára ismertek voltak, a század végi, vagy éppen 20. század eleji tárgyak pedig még nem voltak elég „patinásak” a múzeumi gyűjteménybe kerüléshez.

Ebben az időben került be a nagyjából *Malonyay* könyveinek népművészeti stílusa, illetve annak tárgyi hordozói a múzeumba. A két világháború között ez a régi anyag forrásul szolgált ahhoz a törekvéshez, amely – a kor iparművészeinek segítségével – a végképp letűnt magyar paraszti világ viseleti és díszítőművészeti értékeit akarta továbbvinni a modern korba. Törekvéseit nem koronázta, koronázhatta siker, mivel a második világháború után az a réteg, amely ezt a célt megvalósíthatta volna, mindenestől üldözendő volt.

Másrészt a parasztság is megfosztatott ezektől az értékektől. A falu szocialista átalakításának hevében, egészen a hetvenes évekig sem anyagi lehetőség, sem idő, sem bátorság nem volt a népművészet széles körben történő elterjesztésére, gyakorlására. Hiányoztak az alapanyagok, a kézművesipar lenézett „maszek” foglalatossággá vált, és mindenki elé, mint a Kánaánt, a városias, gyáripari termékek fogyasztásán alapuló kultúrát tűzték elérendő célként. Amikor pedig ismét igény mutatkozott, és a kultúrpolitika is hajlandónak mutatkozott felkarolni a népművészet ügyét, akkor a „csak tiszta forrásból” jelszóval igyekeztek a két háború közötti időszakot kitörölni a fejlődés menetéből.

A népművészeti háziipari szövetkezetek ebben az időben is működtek, mégpedig igen eredményesen, de működésük területileg csak az ismert népművészeti tájegységekre korlátozódott. Másrészt a népművészet elismert mesterei is dolgoztak az ötvenes években, a korábbihoz hasonló egyéni alkotások azonban szélesebb körben nem születtek.

Nem csoda, hogy az így keletkezett, több évtizedes űrt nagyon nehéz kitölteni. Annál is inkább, mert mintegy az előzőekben vázolt folyamatokra válaszul az inga a másik irányba „lendült ki”, s a népművészetből valamiféle szent dolog lett, amelyet oltárra, piedesztálra helyeztünk, messziről nézegettük, óvatosan bántunk vele, nem mertük kézbe fogni, pör-

getni-forgatni, tapogatni, szétszedni, összerakni, bizonyos részeit kiragadni, másokat elejteni, egyszóval használni, mint ha csak a miénk lenne. Szerintem még ma sem sikerült teljesen túllépni ezen a szemléleten, még mindig erős érzelmek kísérik pró és kontra a merészebb újítási kísérleteket.

Tárgyak

Kezdetben volt a praktikum. Másnak nem is volt értelme. A tárgyak valamilyen konkrét célra készültek, valamilyen meglévő, beszerezhető anyagból. Ha egy tárgy jól működött egy adott cél érdekében, nem kellett feltétlenül művészi megformálásúnak lennie, bár nyilván mindenki szerette, előnyben részesítette a szebbet. Mások voltak azonban a szempontok, amelyek alapján egy tárgy használhatóságát megítélték. A tárgyak tervezettsége minimális volt, leginkább a mesteresség és a technika adta szabályok határozták meg, hogy milyenek legyenek, és ezek a szabályok az évszázados használat során csiszolódtak, lassan, szinte észrevétlenül alakultak ki. A fazekastermékek formáját, például egy-egy fazék alakját a főzés módja vagy kiöntő formáját a korsó nagysága határozza meg.

Sokkal kevesebb volt a tárgy. Az 1700-as évekből származó inventáriumok még alig-alig sorolnak fel ingóságokat, a szerszámokon és mezőgazdasági eszközökön kívül egy-egy ágy, láda, ágyi ruha vagy tárolóedény szerepel bennük.

A 18. század végén kezdtek szaporodni a tárgyak. A konjunktúra hatására gyarapodott a vagyon, de mivel nem lehetett földet venni, a reprezentációs tárgyak száma nőtt. Ekkor alakul ki a tisztaszoba mint kirakat: a ház legértékesebbnek tartott tárgyainak együttese. A 20. század közepén még alig párszáz tárgy volt egy falusi házban. Egy staffirungot egy-egy szekrénynyi ruha, illetve lakástextília, néhány bútordarab, konyhaedény alkotta. Másrészt sokkal több volt a hely, annak ellenére, hogy, vagy éppen azért, mert az élelmiszerek nagy hányadát tárolták.

Noha a szép tárgyak iránti igény és vonzalom végigkíséri az ember történelmét, a tárggyal szembeni követelmény elsősorban a tartósság volt. A paraszti kultúrának is voltak reprezentációs tárgyai, de az ember egy életben egyszer akart ezekre pénzt fordítani, nem csereberélte őket. Minél előbbre haladt a parasztság a polgárosodás útján, annál inkább hatott rá a divat, annál inkább annak akart megfelelni, ma pedig ez a legfőbb követelmény. Az eddigi korszakokkal szemben, amelyekben egy-egy mesterség fogásai és a létrehozott tárgyak formái hosszú időn keresztül fejlődtek ki, a mai mesterségek produktumaival szemben elvárható volna a tervezettség magasabb foka.

Magyarországon a népművészet, a népi iparművészet szeretne szinte mozdulatlanul megőrizni valamit, de már mindenki érzi, hogy a mozdulatlanság, az halál. Attól tartunk, hogy a túlzott szabadság, a kreatitásnak engedett túlságosan nagy tér visszaüt. Valóban, nyilván lesznek, vannak nem igazán jó, sőt igazán rossz megoldások, tehát helye van és lesz a műbírálatnak, de ha akadémikus mércéket állítunk fel, annak vagy az lesz a vége, hogy időről időre ugyanazokat a hamvukba holt tárgyakat látjuk a pályázatokon, vagy egyszerűen a mai generáció után nem lesz, aki magáénak mondja ezeket az értékeket, s újabb fél évszázad szünet következik a népművészet fejlődésében.

Ami növekedni akar, azt nem lehet a földbe visszakényszeríteni, legfőljebb elsorvasztani. Nem lehet ISO-nak megfelelő feltételrendszert állítani az alkotók elé. Sőt néha a gyökeresen más, a soha-még-nem-volt közelebb állhat a népművészet szelleméhez, mint a lélek nélkül, a „zsúri kedvére” készült darab. Van viszont egy megkerülhetetlen követelmény: a népművészeti, népi iparművészeti alkotás legyen használható és szép. Használható és szép, ettől népi iparművészet.

Kell hagyományosabb, amely inkább megőriz, és kell kreatívabb, amely messzebb szakad az eredetitől. Kellenek új, eddig nem létezett tárgyak, kellenek könnyen kezelhető ruhák, akkor majd fogják viselni őket. Kellenek cipők, és nemcsak a néptáncosok lábára, kellenek szandálok, bocskorok, táskák, és nemcsak tarsolyok, bútordarabok, tárolók, tokok, dobozok, edények, amelyek a mai lakásokba, a mai öltözetekhez illenek.

Nem lesznek ezek a tárgyak olyanok, mint a 18. vagy a 19. században, de az nem baj, mi sem vagyunk már olyanok. Megfér egymás mellett a sokféle stílus. Példaképpen a zenét szeretném felhozni. A 20. század a magyar népzene nagy százada volt. *Bartók Béla* ugyanúgy élt a használatával, mint a Ghymes vagy a Napra együttes. Belefér *Kodály Zoltán*, *Kocsár Miklós*, *Schnéberger Ferenc*, *Sebestyén Márta*, *Budai Iлона*, *Sebő Ferenc*, *Rúzsza Magdi* és még sok-sok más művész. Kinek-kinek ízlése szerint tetszik, vagy nem. De mindegyiknek van létjogosultsága, mert a népzene mindegyiké. És mind jó. És mindnek megvan a maga közönsége. És maga közönség zsúrizte őket A kategóriásra.

Marx Mária,
néprajzkutató, a zalaegerszegi Göcseji Múzeum munkatársa,
a Zala Megyei Népművészeti Egyesület tagja

Alkotóház madárscicsergéssel, avarzörgéssel

Mesébe illő helyszín az orfíui malom környéke. Az erdő szélén, egy tisztáson a csörgedező patakot hallgathatjuk, amint állunk a négy épület előtt. Idilli csend van, olykor madárhangok, az erdő kicsiny lakóinak avarzörgetése töri meg azt a csendet, amiről manapság egy városi ember csak álmodni tud. Ez a hely az otthona az Orfíui Kézműves Egyesületnek. Amióta 1998-ban egyesületté váltak, már nem csak faragók tartoznak az egyesületbe. Csatlakozott hozzájuk népi iparművész, farestaurátor, asztalos, fazekas, kosárfonó, bőrműves, gyékényfonó, vi-seletkészítő, nyerges, szíjkészítő, mérnök, pedagógus és diák is.

Már akkor gyakran jártam oda, amikor a „kezdő csapat” birtokba vette azt az akkor igen romos épület-együttest, amit tán el sem tudnánk képzelni most, amikor a szépen rendbe hozott házakat látjuk. Pedig ahhoz aztán kellett lelkesedés, kitartás és hogy egymást is tiszteljék és becsüljék azok ott tizenöten, akiket a fa szeretete kötött össze és akik nélkül a mai Orfíui Kézműves Egyesület nem létezhetne.

Bednár László, Freunk János, Frey György, Hajda György Zsigmond, Helyes Károly, Hujder Vendel, Kerényi Gábor, Lantos Gyula, Magyar Gyula, Pálinkás György, Pozsár János, Salga István, Szentkereszti István, Szathmáry László, Tóth Árpád a kezdetekkor, 1982-ben magukat Orfíui Faragók Baráti Társaságának hívták. Nevük fedte is a valóságot, mert faragtak is, és igaz jó barátságban voltak, olyanynira, hogy nem csak ők jártak össze a közös cél okán, hanem családjaik is együtt töltöttek hétvégeket, volt, hogy heteket is az orfíui malomban. Az asz-

Demeter Miklós, Kovács Gergely és Kóhidi Péter – ütőgardonokkal

szonyok főztek finomakat, vigyázták a seregnyi gyereket, akik játszadoztak körülöttük. Olyan irigylésre méltó közösség volt, szívesen ment ki az ember közéjük egy beszélgetésre és kíváncsian szemlélte, miképpen alakul az a rom egy lakható közösségi színtérré. Csattogtak a fejszék, sziszegtek a fűrészek, csendben mélyedtek a vésők a fába. Béke volt. Ha az akkori képeket nézegetjük, nem csupán a házak állagában vehetjük észre a mával szemben állított különbséget. A hajak, szakállak színe is kivilágosodott azóta. De annál nagyobb baj, hogy többüknek már csak emlékét őrizhetjük.

Munkájuk során nem csak a házak szépültek meg új tetőkkel, tornáccal, de padok, asztalok, lócák, ágyak készültek bentre, asztalok, padok kintre is. A malomban őrölt lisztből a felújított kemencében sült kenyereknek fára akasztható tartó, gólyalábak, kicsik, nagyok, a patakba fa halacskák, az ügyesedést szolgáló „pecázáshoz”, a kiállításához egyedi installáció. Mind-mind e csapat faműves keze munkáját dicséri. A sok munka mellett jutott idő a beszélgetésre, jutott idő körbeülni az asztalokat a finom étel, némi ital elfogyasztása okán és odafigyelni egymásra. *Kerényi Gábor*, az egykori fafaragók vezetője sajnos ma már nincs közöttünk, mint sokan az alapítók közül. Az emlékeikre ültetett fák, a csonkig égett gyertyák, és persze a sok közös élmény tovább él minden orfíui kézművesben.

1998-ban aztán jött egy nagy fordulat e társaság életében: gondoltak egy merészet és hivatalos formába öntötték közösségüket, egyesületté alakultak, bejegyeztetve az Orfíui Kézműves Egyesületet a cégbírósági lajstromba. Úgy gondolná az ember, hogy ezzel a lehetőségei is megnőnek, de a másik oldalon nagy veszélyt jelent, hogy elvonja az alkotót a mesterségtől. A lehetőségek kiszélesedése helyett Orfíun is – láthatóan – a szűkülés figyelhető meg. Hiszen a malmot vállalkozó működteti, mint ahogyan a kis domboldalba vajt büfét is, a kemenceházban is ilyesformán sül a kenyér. A szorgos kézműveseknek a középső épület maradt meg és a pajta a szerszámoknak, fűrészeknek.

Gondoltak hát ismét egy nagyot: merészen nagy fába vágták a fejszéküket. Pályázatok segítségével, nagy nehézségekkel, sok előre nem látható küzdelem árán a padlásból szálláshelyeket alakítottak ki és egy kiállítóteret hoztak létre az ad-

Az Orfői Kézműves Egyesület mestereinek segítségével a kosárfonás technikája is könnyen elsajátítható

digi két hálósobából, ahol mindig valami érdekesség várja a hozzájuk látogatót. Korszerűsítették a konyhát, ami a hosszú nyúló beszélgetések színhelye változatlanul. Barátságos, otthonos, hiszen a körbepillantó ember mindenhol valami szépségre akad a szemével. Egy tálasra, lélekmadárra, sőtartóra a falon, fatálakra, egyebekre.

Amióta 1998-ban egyesületté váltak, első, majd második elnökükkel, Hajda György Zsigmonddal, később *Kőhidi Péterrel* az élükön, már nem csak faragók tartoznak az egyesületbe. Csatlakozott népi iparművész, farestaurátor, asztalos, fazekas, kosárfonó, bőrműves, gyékényfonó, viseletkészítő, nyerges, szíjkészítő, mérnök, pedagógus és diák is hozzájuk. Az Orfői Önkormányzattal szoros fúzióban működnek együtt.

Céljaik egyebek mellett a kézműves hagyományok, különös figyelemmel a famegmunkáló tevékenység felkutatása, megismerése és megismertetése, megőrzése, ápolása, élő műhelyek kialakítása, a szabadidő kulturált, közösségi eltöltése. Kiemelt feladatuknak tekintik még a kézműves mesterségek szerszámainak gyűjtését, ezekből gyűjtemény létrehozását és bemutatását, használatuk elsajátítását, a hagyományos technikák megismerését, megőrzését és továbbadását az ifjúságnak.

Programjaik ingyenesek vagy önköltségesek. Náluk számos régi mesterséggel találkozhatnak: mint például a fazekaság, fafaragás, kosárfonás, nemezelés, bőrozés, gyertyamerítés, gyöngyfűzés és -szövés, rafiaszövés, csuhé- vagy gyékényfonás. A faesztergálást, mint régen, lábhajtással végzik. Mindez Orfún megtekinthető, s mi több, kipróbálható gyereknek és felnőttnek egyaránt. Évről évre folyamatosan bővül azoknak a száma, akik a foglalkozásaikon, táboraikon részt vesznek. Jó kicsit kiszakadni a városi lét megszokottságából, a tiszta levegőjű, festői környezetben átérezve dédapáink életmódját, a kemencében sült kenyérre várva kézműveskedni egy kicsit.

**Az Orfői Kézműves Egyesület Alkotóháza Orfűn,
a Malom Múzeum területén található.**

**Cím: 7677 Orfű, Hrsz. 540/2; Malom Múzeum
Levelezési cím: 7624 Pécs Zichy Gy. u. 27/A**

**További információ:
Egerszegi Andrea titkár – Tel.: 30/97-90-555**

Horváth Ágota
fazekas népi iparművész, a Magyar Kultúra Lovagja,
a Kézművesek Baranyai Egyesületének elnöke

Kisgyőr, ahol megvalósultak az álmok

A faművesek között aligha van olyan alkotó, aki ne hallotta volna hírét Kisgyőrnek, és ne tudná, hogy nem az észak-dunántúli nagyváros, Győr kistestvére, hanem az észak-magyarországi Diósgyórhöz van köze, és többek között arról nevezetes, hogy a faművesek csodálatos munkát végeznek itt. Így is nevezik a települést: „a faragások faluja”. Itt megcsodálhatjuk az országos hírű fafaragó táborok művészi alkotásait. A község 1600 főt meghaladó lakássága folyamatosan növekszik, amely annak is betudható, hogy itt minden nyugalmat sugároz.

A Kisgyőrről szerkesztett Falukönyv ajánlásában ez olvasható: „A Bükk hegység árnyas völgyei, napsütötte sziklái, az erdőrengetegek mélye különleges hatást gyakorol minden idelátogatóra. Miskolctól mintegy 10 kilométerre délnyugatra, Kisgyőrt, ezt a sajátos adottságú települést gyümölcsös kertek, szőlők övezik. Különleges népi építészete, földvárjai őrzik a több évezredes múltat, melyet 1261-ből fellelhető első írásos emléke is bizonyít.

A csodálatos természeti adottságok, az erdőben gazdag vidék, a szépségre nyitott lakók közül a 80-as évek végén két alkotó, *Szegedi Miklós*, a miskolci faragó műhely egykori vezetője és *Kékedi László* kezdeményezésére a „Kisgyőri fafaragás hagyománya” című dolgozatban elméletileg megfogalmazottakat váltották valóra az első faragó táborban, 1989-ben. Az első időszakban kettőjük, majd 1997-től kezdve már Kékedi László fafaragó vezetésével folyik az a munka, melynek eredményei napjainkban kiteljesedtek és a tárgyalgó népművészet továbbélésének, mai alkalmazásának kiemelkedő példájaként említhetők.

Szegedi Miklóst a miskolci ifjúsági faragó kör vezetőjeként sok alkotó tartja mesterének. Az általa vezetett nyári táborokban játszótérek, köztéri munkákat készítettek, keze nyomát viselik a Miskolcon, Csillebércen, Zánkán, Budapesten megtalálható játszótérek. Kékedi László kisgyőri születésű, 1980-ban kezdett fafaragással foglalkozni Szegedi Miklós szakkörében. Részt vett a mestere által vezetett táborokban, közösségi munkákban, majd átvette a Családi Kézműves Szaktábor szervezését, vezetését szülőfalujában.

Talán az egyetlen, ma is virágzó olyan tábor ez a kisgyőri, amely a hajdani alkotótáborok szellemiségét töretlenül tovább viszi, szakmai eredményeik kiválóak, hiszen levetkőzve az elődök gyermekbetegségeit, tökéletesen teljesítik vállalásukat. Olyan faluközösségben dolgoznak itt nyaranta a kézművesek, amely elfogadja és befogadja, de részt is vesz az alkotó folyamatban, anyagilag és erkölcsileg, együtt él vendégeivel.

Az 1600 fős észak-magyarországi település arculatát, szellemiségét meghatározzák az itt létesített szobrok, emlékhelyek

A táborba érkező gyerekek eldönthetik, hogy fafaragáshoz vagy szövéshez van-e inkább kedvük

A falu lakói, akik eleinte furcsán nézegették, méregették a nyüzsgő, szorgoskodó embereket, már az első év után befogadták, szívükbe zárták a tábort, illetve résztvevőit. Ökörsütést, kecskesütést, pincelátogatást szerveztek – ebben különösen a polgármester jár az élen –, vagy egyszerűen csak egy tál süteménnyel, egy kosár gyümölcscsel fejezték ki hálájukat, köszönetüket az önzetlen munkáért. Kialakult és szinte állandósult a táborosként ide érkezők köre, számukra megtiszteltetés, hogy jelen lehetnek, hogy otthagyhadják kézjegyüket. Közülük sok a fiatal, pályakezdő alkotó, számukra csodálatos „mesteriskola” a kisgyőri tábor.

A 2009-es táborban *Balogh István* népi iparművész a köztéri bútorok, *Kékedi László* a kapuk, kerítések, tornácok, *Mónus Béla* a köztéri szobrok, *Szűcs Gergely* a pásztorművészeti munkák, *Varga József* bőrműves és *Gulyásné Szabó Zsuzsanna* gyöngyfűző a gyermekfoglalkozások felelőse volt. *Tóth Antal* etnográfus népzeneész és *Galánfi András* fafaragó neve fémjelzi még a 2009-es tábori életet. A férfiak mellett ideérkező családok nőtagjai szövással, gyöngyfűzéssel foglalkoznak, a gyerekek választhatnak: az apák mellett faragnak vagy az anyák mellett alkotnak.

Ma már mindenki számára nyilvánvaló, akár helybeli, akár ide látogató, milyen jelentős és meghatározó szerepe van a tábornak a falu életében, fejlődésében. A település arculatát, szellemiségét, hangulatát is meghatározzák az itt létesített „utcabútorok”, köztéri szobrok, emlékhelyek, melyek nemcsak szépek, de hasznosak is.

A közösségi rendezvények helyszínéül szolgáló kis terek, az itt elhelyezett padok, kutak szolgálják az ittenieket. Az innen elinduló, majd visszatérő utazót a falu határát jelző oszlop búcsúztatja és várja vissza, a temetőben elhelyezett harangláb békét és nyugalmat áraszt, a szép családi házak kapui, kerítései díszítenek, kiemelik az épület szépségét, az eléjük helyezett „pletykapadok” kellemes beszélgetések helyszínei.

Az emlékparkok, emlékoszlopok emlékeztetik a helyieket és az ide látogatókat a nehéz idők hőseire. Az óvodában elhelyezett favár egyként emlékeztet a falu küzdelmes múltjára és szolgálja a gyermekek kalandvágáját.

Kisgyőr, a varázslatosan szép falu és a népi iparművészet összefonódásának bemutatásával nem leplezett célunk az, hogy példaként állítsuk alkotóközösségeink elé! És csak bártan, látogassanak el Önök is ide!

Hubert Erzsébet

*közművelődési szakértő, etnográfus,
A NESZ Hajdú-Bihar megyei szervezetének elnöke*

Százéves fazekasműhely Tatán

A születésnapok nemcsak az ünnepeket, hanem az ünneplőket is akaratlanul emlékezésre készítetik. Szembesülünk az idővel, a történésekkel, az eltelt idő távlatából már történelemmé formálódnak az események. *Csiszár József* az unoka, aki vargabetűvel, de maga is fazekas lett, a családi hagyományok avatott továbbvivője, fazekas népi iparművész, a Talentum Iskola fazekas tanulóinak szakoktatója. Az évforduló kapcsán már túl van a Tatai Művelődési Központban rendezett emlékkiállításon, a helyi, a tatabányai és a Budapest TV interjúin, több újság kíváncsi riportereinek örökzöld kérdésein.

Csizsár József a családi hagyományok avatott követője

Kissé rendhagyó módon, nem azt kértem, hogy üljünk le és beszéljessünk, hanem képeket, dokumentumokat kértem, amelyeknek nézegetésével a csendes szavú mester szavai nyomán érzellemmel töltődött meg a családi fazekas történet.

– A műhelyt 1903-ban nagyapám alapította, itt ezen a helyen, ahol én is lakom. Szigorú tekintetű, szikár ember volt. Az ő édesapja gazdálkodó volt, de nagyapám már *Berkó Mihály* tatai fazekasnál tanulta 4 évig a mesterséget. Fazekas lett, ismert jó hírű fazekas. Munkái láthatók a tatai Kuny Domokos Múzeumban is. Nagyanyám díszítette a cserépedényeket. Nagyon jó kezű tarkázó asszony volt. A mintázást, a motívumokat még őröle tanultam, sőt őrök néhány edényt, amelyet én korongoztam és nagyanyám díszített meg. Apám egyedüli fiúgyermek volt a családban, nagyapám mellett tanulta ki a fazekasságot. Korai halála miatt azonban apám, saját tapasztalata során gyűjtötte össze a mesterség apró fogásait. 1949-ben tett mestervizsgát Budapesten a *Komlós-fivérek*nél. A tatai stílus mintakincsét és formavilágát megőrizte. Színvonalas, jó minőségű, kedvelt edényeket készített.

– *A régi újságcikkekből kiderül, hogy rövid felvirágzás után elég nehéz kenyérkeresetté vált a fazekasság.*

– Tatán 1900 táján több mint 70 fazekas volt. Edényeiket nagy vásárcsarnokban értékesítették. Kedveltek voltak a mázas, díszített tatai edények. A kő- és fémedények megjelenésével azonban visszaesett a cserépedények iránti kereslet. A mázatlan virágcserep, itató lett a kelendőbb. A fazekasság mint mesterség sem volt olyan vonzó mint régen, a fazekasok gyermekei más szakmát választottak, a régi öregek pedig kihaltak. Apám egyedül maradt.

– *Az ötvenes évektől ő volt az utolsó tatai fazekas. Számtalan cikk jelent meg ezzel a címmel. A mester és a tatai hagyományokat féltő, értő néprajzos szakemberek is kilátástalannak látták a fazekasság jövőjét.*

– Apám nagyon közvetlen, nyitott ember volt, szerette a fiatalokat. Műhelyünkben fazekas szakkör keretében tanította a felső tagozatos korú iskolásokat. Később Tatabányán, az úttörőházban is vezetett szakkört. Ha nem is lett tatai utánpótlás, hasznos volt a fiatalok tevékenysége. Többen további pályájuk során kamatoztatták ebbéli tudásukat, másrészt hasznos volt, mert a múlt hagyományainak ápolása mellett a munka szeretetére, a szép iránti megbecsülésre is nevelt.

– *Maradandót alkotott, tovább vitte a családi fazekas hagyományt, szép sikereket ért el, tananyag lett művésze a fazekas iskolában.*

– Először a Múcsarnokban szerepelt munkáival a népi iparművészeti kiállításon, itt kapta a népi iparművész címet. Az Ernst Múzeumban, a Kuny Domokos Múzeumban, a Magyar Nemzeti Galériában, a Néprajzi Múzeum-

Csiszár József alkotásai számtalan sikert arattak

ban és még számtalan helyen mutatták be munkáit. 1978-ban kapta meg munkássága elismeréseként a Népművészet Mestere-címet. A Kuny Domokos Múzeum állandó „Tatai fazekasság” kiállításán számtalan edénye és a régi műhelyünk berendezései is láthatók. Többek között nagypapa edényei és nagymama írókázott mintái is.

– *Édesapád sokáig aggódott az utódlás miatt.*

– Igen, matematikusnak készültem, vargabetűvel jutottam vissza a koronghoz. Budapesten végeztem a keramikus szakiskolában. A tatai fazekasság csínját-bínját pedig apámtól tanultam.

– *Az apa mellett mikor nő fel a gyerek? Mikor lesz a mester mellett elismert fazekas?*

– Amíg a szülő él, addig mindig gyermekek maradunk. Ez egy biztonságot adó érzés. Jó fazekassá akkor válik az ember ha a szakemberek, néprajzosok és a fazekasok is elismerik. Ez egy hosszabb folyamatos munka eredménye. Otthon apám betegsége tett felnőtté. 1979-ben infarktusa volt, azután én végeztem a nehezebb munkát, ő csak kisebb tárgyakat korongozott. Az idő teltével együtt jelentünk meg kiállításokon, bemutatókon, apa és fia. Munkám elismeréseként a népi iparművész címet 1991-ben kaptam meg. Munkáim helyet kaptak az olaszországi kerámia központ, Faenza nemzetközi kiadványában, a Néprajzi Múzeumban, a Kuny Domokos Múzeumban, számtalan külföldi és hazai kiállításon. Készítem a tatai hagyományos fehér alapon kék-fehér díszítményű edényeket, mellette vannak egyéni technikáim, díszítványaim, formáim.

– *Folytatódik-e a családi fazekolás?*

– Zoli fiam kitanulta a mesterséget, de jelenleg nem gyakorolja.

– *Emlékszem nehezen, fenntartásokkal kezdtél el tanítani.*

– Nem vagyok közösségi ember, azaz nem voltam, ezért féltem, bár 10 éves szakkörös múlt már hátam mögött volt. Örömmel csinálom, büszkeséggel tölt el a vizsgázó „Mester és tanítványai” kiállításon, hogy az általam átadott tudásból vizsga remekes születnek a tehetséges tanulók keze nyomán. 1997-től tanítok a Talentum Iskola Kézműves Iskolájában. Jóleső érzés, hogy szakvizsgáink a vizsgabizottság megelégedését mindig elnyerik. A végzett fazekasok visszajárnak az iskolai műhelybe, aminek nagyon örülök.

A beszélgetést nem fejeztük be, csak abbahagytuk. Száz év nagy idő, ez a disputa csak figyelemfelkeltő emlékezés. Nagyon remélem, hogy a sors ismétli önmagát és a vargabetű után Csiszár József fia, Zoltán is folytatja a családi hagyományt.

Nyikus Anna
textiles iparművész

A csuhéfonás apostola: Robotka László

Ha szakmai berkekben Tokod neve hangzik el, mindenkinek a csuhézó tokodi asszonyok és egy fekete-bajuszos fiatalember képe jelenik meg. Tokodon csaknem minden családnál készültek telente csuhé lábtörlők, az ügyesebb kezűek által pedig szatyrok és kosarak.

A kézművesség iránt fogékony fiatalember, *Robotka László* nemcsak megtanulta a csuhéfonást, hanem összegyűjtötte, egy közösséggé formálta a kreatív asszonyokat. Így alakult, formálódott és lett egyre sikeresebb a tokodi csuhékör. 1978-ban a huszonegyéves fiatalember, aki a helyi kulturális élet szervezője volt, jó érzékkel karolta fel a helyi hagyományokat, segítette művelőiket, és mára már bizonyosság, hogy ezzel a kitartó tevékenységével új hagyományt is életre segített. A kezdetek óta sok víz lefolyt már a Dunán, most már Laci saját kézműves házában beszélgethetünk, amelyet a falusi turizmus programhoz csatlakozva épített, alakított és üzemeltet.

Robotka László, a tokodi csuhékör megalapítója

– *Hogyan is kezdődött? A hetvenes években országos trend volt a népi kismesterségek újjáélesztése. Először a hímző, majd a fafaragó, később a szövő mesterségek tanítása került sorra.*

– Valóban így volt. Akkoriban a tokodi művelődési ház igazgatója voltam. Nem kis fejtörést okozott, hogyan, milyen programokkal csaljam be az embereket a kultúrházba.

– *A csuhékör ötlete honnan származik?*

– Felfigyeltem arra, hogy *Kertész Ilus* fakerettel estefelé mindig megy valahová. Rákérdeztem, hogy hová tart. Megnevezte a családot és hozzátette, hogy beszélgetve és közben lábtörlőt fonva gyorsabban telnek az esték. No meg addig sem kell tüzelni! Ez adta az ötletet, hogy a „kultúrba” hívjam az otthon kézműveskedő asszonyokat. Saját földünkön gyűjtöttem kukoricalevelet, készítettem kereteket, szatyorsablonokat, és felhívásomra 40 asszony jelentkezett. Voltak, akik már szatyrokat készítettek, voltak, akik még csak a lábtörlő szintjén voltak, a közösségben azonban sokat tanultak egymástól, sokat fejlődtek.

– *Hamarosan bekerültek a köztudatba tokodi csuhéasszonyok.*

– Igen. Sikeresen működött a közösség. Közben részt vettem egy nemeztanfolyamon, amelyet *Vidák István* vezetett Kecskeméten, beneveztem a *Petrás Anna* vezette hímzőszakkör-vezetői tanfolyamra. Petrás Anna felfigyelt tevékenységünkre, folyamatosan értesített bennünket a megmutatkozási lehetőségekről. A BMK rendezvényein, táncház-találkozóin, budapesti művelődési házakban, a szentendrei skanzenben többször bemutatóztunk. Játszóházak tartására kértek fel bennünket. A kör tagjai nagyon jól összekovácsolódtak, ezt az összetartozást megerősítettem azzal, hogy kékfestő ruhát varrattam az asszonyoknak. Sikere volt, újabb fórumok tartottak igényt megjelenésünkre.

– *A népművészeti egyesület megalakulása mennyiben segítette a csuhékör munkáját?*

– Fontos, szinte alapító közössége voltunk az egyesületnek. A kezdetektől a szakág vezetőjeként működök, ezért is természetesen minden rendezvényen ott vagyunk. Igyekszünk kihasználni a felkínált lehetőségeket, amelyek manapság már az országhatáron túl is adódnak. Vannak visszatérő rendezvények, a Pünkösdi Sokadalom, a Borünnep Szentendrén, a Mesterségek Ünnepe a várban, karácsonyi vásár a Vörösmarty téren, a Néprajzi Múzeumban, a társegyesületek rendezvényei mind programot biztosítanak.

– *Hogyan alakult a közösség sorsa?*

– Kinőttük régi helyünket, másrészt pedig szerettünk volna egy parasztházat alkotóháznak. Először béreltünk, majd pályázati támogatással vásárolt az önkormányzat egy parasztházat. Igazából ekkor pezsdült fel a közösségi

élet. A csuhézás mellett, szövő, hímző, csipkeverő, fafaragó, fazekas tanfolyamokat is indítottam egyesületünk szakembereinek segítségével. A csuhéfonást szalma és gyékény munkákkal bővítettük.

– *Milyen sikereket értetek el pályázatokon, kiállításokon?*

– Csaknem minden közösségi díjat megnyertünk, amelyet el lehet érni. A legfontosabb azonban számomra a közös együttlét volt.

– *Sikeresen szerepeltél egyénileg is pályázatokon, neved, mint a csuhékör vezetője vonult be a csuhézás történelmébe. Kresz Mária tanácsára sikeresen pályáztál a Népművészet Ifjú Mestere-címre. Hogyan befolyásolta további alkotói utadat az elismerés?*

– A cím megerősítette az addigi díjaimat és természetesen új munkák alkotására sarkallt. Segített abban, hogy még nagyobb bizalommal hívtak tanítani, több turizmussal összefüggő bemutatón, kiállításon vehetek részt bel- és külföldön egyaránt. Jártam Olaszországban, Ausztriában, Svájcban, Németországban, Hollandiában, Dániában, Belgiumban, Izraelben, általában a Magyar Hét keretében.

– *Aktívan részt veszel a megyei népművészeti egyesület munkájában, folyamatosan működteted a Robotka Kézművesházat, jelentős szerepet vállaltál a falusi turizmus bizottságban, képviselő is vagy. Úgy érzed kiteljesedett az életed vagy vannak még elérhetetlennek tűnő, de kitartással, kemény munkával megvalósítható céljaid?*

– Hiszek abban, hogy nagy álmom, hogy Tokod üdülő falu legyen, megvalósul. Olyan emberekkel szeretném megvalósítani, akiknek érdeklődésük középpontjában a kézművesség áll, szeretik a közösséget, a közös falusi rendezvényeket. A nyári kézműves táborok már működnek. Több iskola nálam erdei táborozik. A falusi turizmusban több család részt vesz vendégek fogadásával.

– *A terveid váljanak valóra. Vajon a csuhézásnak mi lehet a jövője?*

– Igazi értéke a közösségformálás, közös munkálkodás a téli esteken. A csuhé, mint anyag korlátokat szab. Természetes hulladék anyag, amelyből használati tárgyakat alkotunk, elhasználódás után pedig visszaadjuk a természetnek. A csuhéból készült szatyrok, kosarak technikai kivitelezése lehet művészi, ettől lesznek alkotások.

Nyikus Anna

Schneider Imréné Tarnóczy Éva, a hímzések szerelmese

Schneider Imréné Tarnóczy Éva 2008 augusztusában a Mesterségek Ünnepén „Az Év Mestere” címet kapta a NESZ-től, 2000 óta a Népművészet Mestere, Király Zsiga-díjas, Aranykoszorú-díjas alkotó. A Hegyaljai Népművészeti Egyesületnek és a NESZ legnépesebb szakmai bizottságának, a hímzőknek az elnöke.

Éva néni gyerekkora óta érdeklődik a kézimunkák, elsősorban a hímzések iránt. A tállyai szakkörben ismerte meg alaposabban a magyar népi hímzéseket a 60-as években, 1969-ben átvette a csoport a vezetését. Alapító tagja, majd 1990-től 1995-ig titkára a NESZ Borsod-Abaúj-Zemplén megyei tagszervezetének és tagja az országos szövetségnek is. 1997 februárja óta önálló a Hegyaljai Népművészeti Egyesület, a csoport elnökeként dolgozik napjainkban is. Mesterének *Szepesvári Lászlónét*, a néhány éve elhunyt, nagy tekintélyű szerencsi szakkörvezető népi iparművészt tartja. A szövő szakkörvezetői tanfolyamot is elvégezte, ahová a megyei szakemberek iskolázták be, 15 éven át tanulta ennek a mesterségnek a rejtelmeit. Festékes szőnyegeire a legbüszkébb, de minden darabját a gyerekeinek ajándékozta.

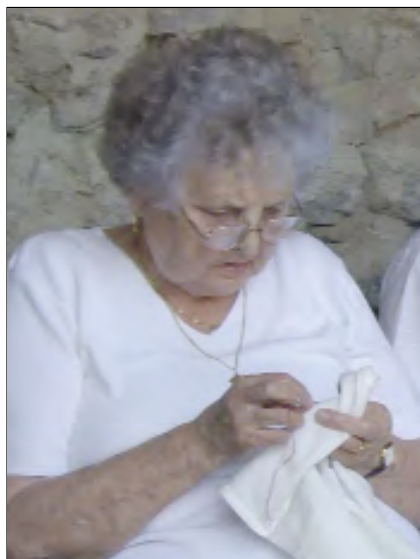
Legkedvesebb hímzései: a nyugat-dunántúli, a kalotaszegi, a zabori, a gömöri és a vagdalásos. A bonyolult, nehéz technikai megoldásokat szereti a hímzésben. Korán kapcsolatba került az úri hímzésnek vagy történeti hímzésnek is mondott hímzésekkel, a férjével járta a felvidéki református templomokat, és tanulmányozta az egyházi textíliák szebbnél szebb darabjait. Kassán, Eperjesen és kisebb településeken is jártak, itt tanulta meg az úri

hímzés lényegét, majd ezekből készítette alkotásait. Önálló tervezéseit először a szövő iparművész Bakay Erzsébetnek mutatta meg nagy titokban, az ő biztatására küldte el a nyíregyházi Országos Népművészeti Kiállításra. Jelentős „betörés” volt ez számára, itt fogadták el először a pályamunkák közül ezt a nem klasszikusan népinek mondott hímzésféleséget. Éva néni páratlan sikert aratott kollekciójával. A beküldött tíz darabból kilenc „A” kategóriát kapott, és a fődíjat, a Gránátalma-díjat is kiérdemelte. Ezután még kétszer kapott Gránátalmát, de más pályázatokon is elismerték és díjazták úri hímzéseit.

Szerinte az a legfontosabb, hogy a tervezőknek a stílust meg kell tudniuk tartani, s mivel ez a hímzés a reneszánszból kapott a legtöbbet, ezt a karaktert kell megőrizni. A tervezés legnagyobb problémája a zsúfoltság, amit mindig kerülni kell, és megfelelő alapanyagot kell választani.

A mintakincset, a színeket feltétlenül meg kell tartani ahhoz, hogy ne torzuljon a hímzés. Számára a 16. századi úri hímzés a legértékesebb, szinte csak ezzel foglalkozik. Ő például soha nem dolgozott bársonyra, hiszen az már a 18. század anyaga. Arról, hogy milyen helye lehet a mai életben az úri hímzésnek, úgy vélekedik, hogy ez a hímzés igen alkalmas lakástextilként is, de tudni kell elhelyezni a lakásban. Fontos a textília helyes kezelése, s ha megfelelően mossák, vasalják a darabokat, nem lesz semmi gond vele. Véleménye szerint a továbbélés egyik lehetősége az öltözetben való alkalmazás, például alkalmi női darabokon, a menyasszonyi ruhán igen helyénvaló.

2008. Év Mestere: Schneider Imréné

A hímzés megismertetése, népszerűsítése az életcélja. Táborokban oktatja, mert igen fontos a jó minták továbbadása. Legnagyobb szakmai eredményének azt tartja, hogy sokan szeretnék tőle megtanulni a hímzést, minden táborban, melyet szervezett, legalább hat-hét ember csak az úrit akarja megismerni és varrni.

Úgy látja, hogy a fiatalok elfordulnak a népművészettől, arra hivatkozva, hogy kevés az idő, de véleménye szerint be lehetne úgy osztani, ahogyan ő tette annak idején. A lelkiismeretességet, a kitartó munkát és az odaadást, az alázatot, a népművészet iránti szeretetet hiányolja a fiatalokban.

Türelmes embernek tartja magát, úgy véli, hogy emberi-szakmai tekintélyét, melyet az évek során megszerzett, családjának is köszönheti. Szeretné a fiatalokat is bevezetni a vezetői munkába, utódról gondolkodik. „Mindent odaadnék azért, hogy ez az egyesület együtt maradjon.” – mondja.

A szakkörrel sokat utaznak, kiállításokat visznek és gyakoriak a viszontlátogatások is. Az egyesületben tizenháromféle mesterséget képviselnek, van köztük hímző, csipkeverő, szövő, fazekas, faműves, viseletkészítő,

gyöngyös, kosaras, bőrs, gyékényes, mézes, tojásfestő, kádár. Tizennégy népi iparművészüket van, négy Ifjú Mester, két Király Zsiga-díjas, egy Aranykoszorús. 115 fős jelenleg a tagság, de nemcsak a környékről, hanem Budapestről is van tagjuk, több olyan alkotójuk van, akiket a NESZ küldött hozzájuk.

Árusítás szempontjából számukra a Mesterségek Ünnepe a legjelentősebb, legkeresettebb ilyenkor a fazekasok és a faragók munkája, kiállítások alkalmával vagy az idegenforgalmi rendezvényeken helyben is tudnak eladni. Szakmai kapcsolataik vannak Szlovákiával, a vajdaságiakkal, többször voltak tagjaik Olaszországban, Németországban, Franciaországban, Angliában, Németországban, Lengyelországban.

Ma az alkotóház létesítését tartja egyesületük legnagyobb eredményének. Éveken át példamutató kitartással és szívós munkával dolgozott alkotóházuk létrehozásában. Folyamatosan pályázatokból tudták megszerezni a szükséges összeget a ház rendbe hozásához, működőképessé tételéhez. Három helyiségük van most, két bemutató terem és egy matyó szoba, s mindent, ami a berendezést illeti, a tagok készítették. Nincs mögöttük intézmény, amely fenntartaná, de a falu lakosai és vezetői támogatják őket.

Egész életét betölti az egyesület, a rendezvények, a programok megtervezése és lebonyolítása, az anyagiak biztosítása. Érezhető, hogy ő egy igazi, hiteles személy odahaza, s nagyon fontos az „ügy” szempontjából az, hogy ő képviseli ott a népművészeti értékeket, a közösségi erőt. „Elégedett ember vagyok, ha újra kellene kezdenem, akkor is ezt csinálnám.” – összegzi végül a lényegét.

Hubert Erzsébet

„A fához fűződő elkötelezettségem életre szóló”

Van egy székem, amiről nem szívesen áll fel, aki éppen rajta kap helyet, amolyan vendégmarasztaló. Dicséri mindenki, mert nemcsak szép, de páratlanul kényelmes, „kisszékországban” előkelő rangra számíthatna. Freund János munkája.

A NESZ a Mesterségek Ünnepeén adja át a Király Zsigadíjat, melyet a népi kismesterségek kiemelkedő műveléséért, illetve a népművészeti mozgalomban végzett közösségi tevékenységért kaphatnak kézművesek. Idén a színpadra szólították Freund János faművest is. Vele örvendtünk mindannyian, akik ismerjük és szeretjük, mert tudjuk jól, hogy igazán kiérdemelte ezt az elismerést.

Már nem is tudom, mióta ismerjük egymást János bátyámmal. Az biztos, hogy évtizedekben mérhető ez. Hosszú beszélgetéseinket csak abbahagyni tudjuk, befejezni sosem, és folytatjuk legközelebb ott, ahol elnyisszantottuk gondolataink fonálát. Végtelennek tűnő energiáján már csak az ötletei tesznek túl. Tele tervvel, újabb célokkal fogad mindig. Portékáit nem elég nézegetni, kényszert érez az ember arra, hogy kézbe fogja, megsimogassa, aztán bizony le sem tudja tenni, inkább hazaviszi örökre. Én már csak tudom, hiszen számtalanszor jártam így. Többféle fából összekomponált tárgyai egyediek, szépek, és jól használhatók. Az én konyhámban mindennapi vendég a kedvenc fakanalam révén.

És hogy mit szolt, amikor tudomására jutott a kitüntetésének híre? „Nagyon meglepett, mert sosem azzal a szándékkal kezdek egy kézművesmunkához, hogy azért elismerést várnék. Sokkal inkább jókedvemben, kíváncsiságból, próbából teszem. Aztán már abba sem tudom hagyni. Így telnek el évtizedek az életemben, természetes velejárója ez minden percemnek. Én életem delén találkoztam a fával, előtte vasesztergályos voltam. Most el sem tudnám képzelni anélkül egy napomat sem, hogy valamin ne dolgoznék egy kicsit. Az unokámmal való séták során meglátok egy különös ágat, amiből remek bot lehetne, vagy egy lehullott fadarab erezte ragad meg, s már látom benne, azt, amit meghagynék belőle, ahogy megmunkálom. Már ezen élmények számomra jutnak. Most, hogy hosszú pályámon végzett munkámat Király Zsigadíjjal ismerték el, nagyon boldog vagyok. Mondhatnám, hogy ez a cím kötelez, bár a fához fűződő elkötelezettségem anélkül is életre szóló számomra.”

A Király Zsigadíjas Freund János faműves

Horváth Ágota

Freund János portékáit sokszor addig nézegeti az ember, amíg végül inkább hazaviszi őket örökre

Mesterek a Várban

Mesterségek Ünnepe

A Mesterségek Ünnepe a tárgyalkotó magyar népművészet legnagyobb seregszemléje, mely évente augusztus 20-a körül kerül megrendezésre a Budai Várban, jövőre már huszonötödik születésnapját ünnepli. Ez a jubileum jó alkalom arra, hogy visszatekintsünk a rendezvény negyedszázados történetére.

Az ezerkilencszáznyolcanas évek elején merült fel – az akkor még újdonsült szervezet – a Népművészeti Egyesület tagságában az az igény, hogy a magyar kézművességnek legyen évente egy rangos bemutatkozó fóruma Budapesten. A rendezvény ötlete a táncháztalálkozóra hajazva fogalmazódott meg, célja pedig az volt, hogy rangos bemutatkozási, és egyúttal értékesítési lehetőséget teremtsen a tárgyalkotó népi iparművészetet műkedvelőként vagy akár hivatásszerűen művelő mesterek számára.

Ekkoriban Magyarországon érezhetően reneszánsza kezdődött a kézművességnek, és a táncházmozgalomhoz hasonlítható módon jelentkezett a népi kismesterségeknek újratanulási kísérlete. Tanfolyamok tömege kínálta a különböző szintű képzéseket és végzettségeket ezen a területen.

A Mesterségek Ünnepe megálmodói annak idején azért választották az ünnepi időpontot, a reprezentatív helyszínt és a kirakodóvásári formát, hogy ezzel is fölhívják a figyelmet arra, hogy a hagyományőrző tárgyalkotás a magyar kultúra integráns részét képezi, és hogy ezt Magyarországon milyen sokan, és milyen magas szinten művelik. Továbbá igyekeztek kovászai lenni annak, hogy az itt bemutatott tárgyi értékek, valamint ezeket a tárgyakat, eszközöket, viseleteket nagy kreativitással előállító mesterek kapjanak minél több elismerést és támogatást az akkori kultúrpolitikától.

A Mesterségek Ünnepe ötlete és megvalósítása *Péterfy László* szobrászművész (a Népművészeti Egyesület akkori elnöke), *Makovecz Imre* építész és *Borbély Jolán* etnográfus nevéhez fűződik. Céljuk az volt, hogy a népművészet körüli állóvizet fölkavarják, ezért egy nagyobb léptékű bemutatót kívántak szervezni, ahol ez a tradicionális népi kultúra a maga teljességében jelenne meg. Arra gondoltak, hogy szerencsés lenne, ha a közönség munka közben láthatná a kézműves mestereket, hogy a városi nézők ismerjék meg, hogyan készül például egy fazék, egy kosár, egy szőnyeg.

Abban az időben még olyan erős volt a népművészeti boltok, a háziipari szövetkezetek hatása, hogy a népi iparművészek szűk körein kívül alig volt olyan ember, akinek népművészetről hallván, lelki szemei előtt ne a turizmus számára készült emléktárgyak jelentek volna meg. Keveseknek volt valamilyen elképzelése arról, hogyan lehetne a tárgyalkotó népművészetet, mint egyfajta „design-t”, beilleszteni a mindennapok tárgyi kultúrájába. Azóta a Mesterségek Ünnepe minden évben bizonyítja ennek a törekvésnek a helyességét.

A rendezvény megszervezése nagy úrt töltött be az akkori kulturális életben, ugyanis a nyolcvanas években ilyen jellegű rendezvény augusztus 20-a körül nem volt. Holott a század első felének vidéki Magyarországon a Szent István-napi és az aratóünnepségeket mindenütt ez idő tájt rendezték, tehát jelentős hagyománya volt annak, hogy ez az ünnepsor sok embert tud megmozdítani. Ezt használta ki, ebből a meglévő szokásból merített erőt a Mesterségek Ünnepe első megrendezése.

A patinás népművészeti rendezvény jövőre ünnepli 25. születésnapját

Az ezzel is fölhívják a figyelmet arra, hogy a hagyományőrző tárgyalkotás a magyar kultúra integráns részét képezi, és hogy ezt Magyarországon milyen sokan, és milyen magas szinten művelik. Továbbá igyekeztek kovászai lenni annak, hogy az itt bemutatott tárgyi értékek, valamint ezeket a tárgyakat, eszközöket, viseleteket nagy kreativitással előállító mesterek kapjanak minél több elismerést és támogatást az akkori kultúrpolitikától.

A Mesterségek Ünnepe ötlete és megvalósítása *Péterfy László* szobrászművész (a Népművészeti Egyesület akkori elnöke), *Makovecz Imre* építész és *Borbély Jolán* etnográfus nevéhez fűződik. Céljuk az volt, hogy a népművészet körüli állóvizet fölkavarják, ezért egy nagyobb léptékű bemutatót kívántak szervezni, ahol ez a tradicionális népi kultúra a maga teljességében jelenne meg. Arra gondoltak, hogy szerencsés lenne, ha a közönség munka közben láthatná a kézműves mestereket, hogy a városi nézők ismerjék meg, hogyan készül például egy fazék, egy kosár, egy szőnyeg.

Abban az időben még olyan erős volt a népművészeti boltok, a háziipari szövetkezetek hatása, hogy a népi iparművészek szűk körein kívül alig volt olyan ember, akinek népművészetről hallván, lelki szemei előtt ne a turizmus számára készült emléktárgyak jelentek volna meg. Keveseknek volt valamilyen elképzelése arról, hogyan lehetne a tárgyalkotó népművészetet, mint egyfajta „design-t”, beilleszteni a mindennapok tárgyi kultúrájába. Azóta a Mesterségek Ünnepe minden évben bizonyítja ennek a törekvésnek a helyességét.

A rendezvény megszervezése nagy úrt töltött be az akkori kulturális életben, ugyanis a nyolcvanas években ilyen jellegű rendezvény augusztus 20-a körül nem volt. Holott a század első felének vidéki Magyarországon a Szent István-napi és az aratóünnepségeket mindenütt ez idő tájt rendezték, tehát jelentős hagyománya volt annak, hogy ez az ünnepsor sok embert tud megmozdítani. Ezt használta ki, ebből a meglévő szokásból merített erőt a Mesterségek Ünnepe első megrendezése.

A szervezők már a kezdet kezdetén arra gondoltak, hogy a rendezvényen együtt jelenjen meg a zene, az ének, a tánc a kézművességgel, mert ez a természetes, mint ahogy a népi hagyományban is együtt vannak.

A rendezvény révén az országszerte működő kézműves mesterek számára sikerült egy komoly megmértetési lehetőséget, fórumot teremteni, ahol ügyességüket, mesterség-tudásukat bemutathatják, és egyben árusításra is lehetőséget kapnak. Másrésztől a közönség, a látogató ráébredt arra, hogy mi mindent lehet kézzel, természetes anyagokból, igen egyszerű eszközökkel létrehozni. Sikerült elérni, hogy a közönség is bekapcsolódjon a munkába. Számos példát ismerünk, hogy valaki azért választott valamely kézműves mesterséget – ha nem is feltétlenül szakmájának, de a szabadideje kreatív eltöltésére –, mert azt látta a Mesterségek Ünnepén.

A Mesterségek Ünnepe több mint 900 különböző szakmát űző mestere, a kéz munkájának örömét és dicsőretét sugallva, újra és újra kivívja a közönség elismerését, melynek eredményeként minden évben többen látogatnak el erre a kivételesen értékes rendezvényre. Ezért kell azóta is gondosan ügyelni arra, hogy a mesterség-bemutatókon csak nívós, értékes tárgyak készülhessenek. A szervezők a rendezvény ideje alatt naponta végig nézik a pavilonokat, és elrakatják azokat a dolgokat, amelyek nem ütnek meg a mércét, amelyek nem felelnek meg a hagyományőrző kézművesség követelményeinek.

A Mesterségek Ünnepét kezdetben, közel tíz évig a várnegyed polgárvárosának szélén, a Tóth Árpád sétányon rendezték meg. De ez a helyszín egyetlen utcájával egyre szűkebbnek bizonyult. Egyrészt az évente növekvő látogatottság miatt, másrészt azért is, mert e szűk sávban nem, vagy csak üggyel-bajjal működtek az ünnep vásárhoz kapcsolódó elemei. A zenei- és táncprogramok kiszorultak a vásáron kívüli nagy terekre, elszakadva a rendezvényről. Így a rendezvény már csak szétszakított elemeiben tudta jelezni, és felmutatni azt a kultúrát, melynek egységét reprezentálni kívánta.

1995-től két évig a Mesterségek Ünnepe új környezetbe került át a Várkerületen belül. A Kapisztrán tér és környéke megfelelő helyszínt jelentett. A rendezvény visszanyerte, (ha rövid időre is), valahai funkcióját, hiszen a legnagyobb polgárvárosi templom – a Mária-Magdolna – körül régen is piac és vásár volt.

Az érdeklődés folyamatos növekedése miatt azonban új helyszínt kellett keresni. 1997-től a rendezvény áthelyeződött a Budavári Palota közvetlen környezetébe. Ez az új terület – nagysága és elrendezése szempontjából – már valóban ideális helyszínnek bizonyult.

A bemutatókon csak nívós, értékes tárgyak készülhetnek

A rendezvény fejlődését jelentette, hogy 1997-től kezdődően először különböző nemzetek (Hollandia, Lengyelország, Olaszország) kulturái vendégeskedtek a Mesterségek Ünnepén, a későbbiekben pedig egy-egy mesterség (kovácsmesterség, hangszerkészítés, szövés, fazekasság, játékkészítés, nemezelés, faművesség) került a fókuszba.

A Mesterségek Ünnepé egyik nagy hozadéka, hogy mind több helyen rendeznek az országban Szent István-napi búcsúkat, vásárokat. A rendezvény mintául szolgál a többi hasonló program számára, és ez komoly értéket jelent. A Mesterségek Ünnepé fontos funkciója továbbá az, hogy a magyarországi kézművesek egész éves munkáját megszervezi, programot, célt ad minden résztvevőnek, mivel a rendezvényre minden alkalommal komolyan fel kell készülni.

A Mesterségek Ünnepé valóban ünnep: évenkénti megrendezése biztosíték a folyamatosságra, valódi találkozási alkalom, aki pedig meghívást kap rá, valóban büszke lehet, mert ez a szakmai tekintélyt jelent a számára. A kézműves portékák bemutatója és értékesítése így önmagában is generáló jellegű: jó értelemben vett versenyt eredményez az egyes szakmák képviselői között, a látogató-vásárló számára pedig lehetőséget ad az értékorientált választásra. A rendezvény tehát a turisztikai funkcióján túl egyúttal, mint szakmai fórum is működik.

A Mesterségek Ünnepé napjainkban olyan egyedi kulturális esemény, amelyen a legkiválóbb magyarországi hagyományörző népművészek tárgyalkotó tevékenységét munkájuk közben tekintheti meg a közönség. A Népművészeti Egyesületek Szövetsége által felkért szakértők bírálata szavatolja a bemutatott tevékenységek és áruk értékét, valamint a minőségét.

A rendezvény révén sikerült a honi kézműves mesterek számára komoly megmérettetési lehetőséget, fórumot teremteni

A Mesterségek Ünnepé az élő népi kultúra bemutatkozásának legjelentősebb fóruma. Az érdeklődés iránta egyre növekszik, a rendezvény az utóbbi időkben évente mintegy 100 ezer magyar és külföldi látogatót vonzott, így ez a népművészeti fesztivál nemcsak kulturális-szakmai nézetből, hanem idegenforgalmi szempontból is meghatározó eseménnyé vált.

A népművészet, a hagyomány funkciója természetesen a XX. század végére alapos változáson ment keresztül, de – mint a Mesterségek Ünnepé példája mutatja – még mindig kínál lehetőséget azoknak az embereknek, akik életük fontos részévé kívánják tenni. Ezért a maga eredetiségében, tisztán kell megőrizni a hagyományt, mert akkor mindig lehet meríteni belőle, meg lehet találni benne az önkifejezés formáit, vagyis az emberek mindennapi életéhez kapcsolódó tartalmat.

A Mesterségek Ünnepé 2011-ben, augusztus 18–21. között a Budai Várban várja az érdeklődőket.

Igyártó Gabriella

Matyó Húsvét, Mezőkövesd

Hazánk egyik jellegzetes néprajzi tájegységének központjában, Mezőkövesden már a jövő évi Matyó Húsvét előkészületei folynak. Ez lesz a tizedik ilyen nagyszabású esemény, mely a tavaszi ünnepkör hagyományaira épül. A szórólapokon, megállító táblákon és plakátokon kívül különböző médiumok adnak hírt az esemény közeledtéről minden alkalommal. A hívó szóra évről évre egyre többen, mintegy 10–15 ezren látogatják a mezőkövesdi ünnepet.

Mi lehet a titka a rendezvény népszerűségének? Elsősorban a jó időpontválasztás és a tradíciókra épülő programszerkesztés. A húsvét a kereszténység egyik legnagyobb ünnepe, a katolikus vallású Mezőkövesden különösen nagy becsben tartják. Igaz, az eredeti szokások – mint például a locsolkodás, lányos házaknál a tojásfestés, vendégvárás – már itt is ritkaság számba mennek. Kialakult viszont országsszerte egy újkori szokás, mely a húsvéti kirándulásokat helyezi előtérbe. A tavaszi levegő sokakat csábít túrázásra, rendezvények felkeresésére. Ennek és a varázslatos helyszínválasztásnak köszönhető a Matyó Húsvét látogatottsága. Az események zöme a város népművészeti központjában található Hadas városrészben zajlik. A meszelt falú, nádfedeles házikókban tevékenykedő helybéli kézművesek, valamint az udvarokban és a kanyargós utcákon is portékáikat kínáló mesterek, illatos sültök, édességek látványa fogadja az ide érkezőket.

A programsorozat a nagyszombati szentmisével, valamint feltámadási körmenettel kezdődik a Szent László templomban. Húsvét vasárnap és húsvét hétfőn a Hadas városrészbeli események jelentik az ünnep csúcspontját. Mindkét napon a térség hagyományőrző csoportjai, énekesek, zenészek és a Matyó Néptáncgyűttes műsora szórakoztatja a látogatókat 10–16 óra között. Vasárnap a Kisjankó Bori Ház előtti tér, hétfőn a szabadtéri színpad szolgál ezek helyszínéül. A kézműves bemutatók és színpadi programok mellett húsvéti ételszentelés, húsvéti ételek kóstolása, locsolkodás, pipícs sütés, tojásfestés, lovaskocsizás színesíti a kínálatot.

A Mezőgazdasági Gépmúzeum udvarán a gyerekek kedvence a húsvéti állatudvar, a nyuszi-, csibe- és báránysimogató, a Táncpajta mellett pedig a kosaras fa körhinta és Paprika Jancsi Csúzlizdája.

Az ünnep idején nyitott kapukkal várják az érdeklődőket a múzeumok, kiállítóhelyek, alkotóházak, valamint a Zsóry Gyógy- és Strandfürdő. Hétfőnként minden órában indul idegenvezetés a Hadas városrészben. A településrészek közötti közlekedést hangulatos városnéző kisvonat segíti.

2011-ben április 23–25. között várják a húsvétoló vendégeket Mezőkövesdre.

Körös-völgyi Sokadalom

A Millenniumi Kormánybiztosi Hivatal 2000-ben úgy döntött, hogy a Kárpát-medence élő népi kultúráját bemutatja a nagyközönség számára. Arra törekedett, hogy várakhoz köthetjön az esemény helyszíne, és Magyarország 5-6 településén, valamint a Felvidéken, Erdélyben és a Vajdaságban kerüljön megrendezésre. A rendezvényeknek egységesen a „Millenniumi Sokadalom” nevet adta. A rendezvény sikere és gyulaiak lelkesedése miatt döntött úgy az önkormányzat, hogy évente meg kívánja rendezni a számukra értéket hordozó fesztivált a Gyulai Várban és környékén. Ekkor változtatták meg a program nevét is és 2002-től „Körös-völgyi Sokadalom” néven került be a fesztiválok történetébe.

A rendezvény célja a Kárpát-medence középső és déli részének – Szolnok-, Csongrád-, Bács-Kiskun-, Hajdú-Bihar- és Békés megye, továbbá a jugoszláviai Vajdaság, Bánság és Bácska, valamint a romániai Arad- és Bihar megye – sajátos, soknemzetiségű élő néptánc és népi kézműves kultúrájának találkozása és bemutatása. Látogatóik számát az elmúlt év tapasztalata alapján tízezerre becsülik.

A rendezvény keretében a régió tárgyalkotó népművészeinek legszebb alkotásait csodálhatja meg a közönség. Emellett régi mesterségek bemutatója is fogadja az érdeklődőket. Egységes stílusú, fából készült pavilonokban a különböző régiókból érkezett kézművesek, tárgyalkotó népművészek, működő műhelyekben ismertetik meg a látogatókat a sok helyen már elfeledett régi mesterségek fortélyaival.

A rendezvényen 2008-ban indították útjára a különböző szakmák játékos bemutatkozását verseny formájában, ahol 8–10 mester egy meghatározott feladatot végez. A közönség nagy érdeklődéssel figyeli, hogy a szakavatott kéz milyen pillanatokon belül tud például vesszőből kosarat, vagy agyagból különböző tárgyakat készíteni.

Mindenütt nagy érdeklődés mutatkozik a hagyományos stílusú kézműves tárgyak vásárlása iránt. A rendezvény időtartama alatt száz kézműves, kizárólag a meghívott 11 egyesület képviselője árusíthat az eseményen.

A program során a látogatók a magyar és a térségben élő nemzetiségi lakosság által készített ételekkel, ízekkel ismerkedhetnek. Az ételköstölő a három nap alatt folyamatos. Vasárnap délelőtt „Körös-völgyi főzőversenyre,, invitálják a sokadalom résztvevőit, továbbá meghirdetik a „Viharsarok legfinomabb pogácsája” versenyt is.

A Körös-völgyi Sokadalmat 2011-ben, július 1–3. között rendezik meg.

Míves Emberek Sokadalma

A rendkívül gazdag és sokszínű erdélyi kultúra és az abból fakadó hagyományok jelentős turisztikai vonzerőt képviselhetnek. Ennek megismertetésére szerveződött a Míves Emberek Sokadalma, amely immár 12 éves múltra tekinthet vissza. A Míves Emberek Sokadalma az évek során nagyszabású rendezvénné nőtte ki magát.

A sokadalom tulajdonképpen mesteremberek kirakodóvására, de fontos eleme a népzene és néptánc. Célja, hogy a népi hagyományaink és kézműves mesterségeink kincsházát megmentsük a feledéstől, és tovább éltsük őket. A vásár a múltban is egy zajos, nyüzsgő, zenével és étkek illatával átítatott esemény volt.

A sokadalom ma is egy színes világ, ahol a népművészeti termékek mellett megtalálható minden, ami régi vásárok hangulatára jellemző: rikkancsok, fúvósok, bohócok, ringlispíl, hagyományos ételek kóstolója, kézműves portékák, rusztikus ünneplő ruhába öltözött ifjak és öregek, számarhátan ballagó és szekerező gyerekek, néptáncosok műsorszámait, hagyományos, eredeti hangszerek hangjai és természetesen sok-sok vásárfia. Ugyanitt betekintést nyernek az alkotások elkészítési folyamatába, kipróbálhatják a mesterségeket! Kiállító kézműveseink mesterség bemutatót tartanak és minden érdeklődőnek szeretettel mutatják meg hogyan válik szépséges tárggyá az alaktalan anyag. A sokadalom sokszínűsége miatt részrendezvényekre bontották a négy napos bővült rendezvényt. Ennek függvényében a Székely Támadt Vár kis vásárvárossá nő majd a sokadalom ideje alatt.

Helyszíne és időpontja: 2011. július 29–31., Székely Támadt Vár – Székelyudvarhely – a középkori várromok falain belül lévő gimnázium udvara, belső tere, a sétányok, a sportpályája, valamint az iskola termei.

Rendezvények 2011

Január 14.
IRODALMI FONÓ
(Verses, zenés, boros beszélgetés)
Diósgyőr, Kézműves Alkotóház
Fügedi Márta Népművészeti Egyesület

Január 15.
VI. TEXTILMŰVÉSZETI FÓRUM
45 éves Jubileumi Rendezvénysorozat
Nyíregyháza, Vasutas Művelődési Ház
Aranykapu Bemutató terem
Aranykapu Népművészeti Egyesület
Közhasznú Szervezet

Február 11.
IRODALMI FONÓ
(Verses, zenés, boros beszélgetés)
Diósgyőr, Kézműves Alkotóház
Fügedi Márta Népművészeti Egyesület

Március
NÉPI HANGSZEREK KÉSZÍTÉSE
ÉS VÁSÁRA
Székesfehérvár,
Vörösmarty Mihály Művelődési Központ
Fejér Megyei Népművészeti Egyesület

Március 11.
IRODALMI FONÓ
(Verses, zenés, boros beszélgetés)
Diósgyőr, Kézműves Alkotóház
Fügedi Márta Népművészeti Egyesület

Április 8.
IRODALMI FONÓ
(Verses, zenés, boros beszélgetés)
Diósgyőr, Kézműves Alkotóház
Fügedi Márta Népművészeti Egyesület

Április 14–28.
VISELET KIÁLLÍTÁS
Eger, Dobó I.
Vármúzeum (Buttlet ház)
Heves megyei Népművészeti Egyesület

Április 15–22.
JELES NAPOK – HÚSVÉT
Békés megye
Békés Megyei Népművészeti Egyesület

Április 15–16.
ORSZÁGOS VISELETKONFERENCIA
Eger, Dobó I.
Vármúzeum
Heves Megyei Népművészeti Egyesület

Április 16.
KULTURÁLIS CIVIL SZERVEZETEK
III. TALÁLKOZÓJA
Békéscsaba
Békés Megyei Népművészeti Egyesület

Április 16.
HÚSVÉTI CSALÁDI NYITOTT NAP
KÉZMŰVES FOGLALKOZÁSOKKAL
Budapest, Fazekas Központ
Dr. Kresz Mária Alapítvány Fazekas Központ

Április 16.
SZALMALEKVÁR FESZTIVÁL
Zengővárkony
Pest-Budai Kézműves
és Népművészeti Közhasznú Egyesület

Április 23–24.
TOJÁS FESZTIVÁL ÉS KONFERENCIA
Székesfehérvár,
Megyei Művelődési Központ
Fejér megyei Népművészeti Egyesület

Április 24–25.
MATYÓ HÚSVÉT (Hagyományörző programok,
kézműves vásár)
Mezőkövesd,
Hadas városrész
Matyó Népművészeti Egyesület

Április
CITERÁS TALÁLKOZÓ
Pocsaj
Bihari Népművészeti Egyesület

Április
SÁRRÉT ÍZE FESZTIVÁL
Nagyrabé
Bihari Népművészeti Egyesület

Április 29.–május 1.
PÁTYI TAVASZ
Páty
Iharos Népművészeti Egyesület

Április 29.–május 1.
II. ORSZÁGOS FAZEKAS MESTER TALÁLKOZÓ
Naszály, Művelődési Ház
Fejér megyei Népművészeti Egyesület
és Komárom-Esztergom megyei
Népművészeti Egyesület

Április 30.–május 1.
HAGYOMÁNYÖRZŐ NAP
Heves, Radics Udvar
Csillagvirág Népművészeti Egyesület

Április 30.
KÉZMŰVESEK FAKANÁLLAL
Bánk, Tájház
Hajdú-Bihar Megyei Népművészeti Egyesület

Május 5-től július 2-ig
VI. TEXTILMŰVÉSZETI FÓRUM
45 éves Jubileumi Rendezvénysorozat
Nyíregyháza, Vasutas Művelődési Ház
Aranykapu Bemutató Terem
Aranykapu Népművészeti Egyesület

Május 13.
IRODALMI FONÓ
(Verses, zenés, boros beszélgetés)
Diósgyőr, Kézműves Alkotóház
Fügedi Márta Népművészeti Egyesület

Május 21.
HAGYOMÁNYOS DEBRECENI
KISMESTERSÉGEK BEMUTATÁSA
– **Kézműves Fesztivál**
Debrecen, Főtér
Hajdú-Bihar Megyei Népművészeti Egyesület

Május 28.
VII. ORSZÁGOS FAZEKAS INASVERSENY
Budapest, Fazekas Központ
Dr. Kresz Mária Alapítvány
Fazekas Központ

Május 30.–június 3.
GYERMEK BORSODI FONÓ
Diósgyőri Vár
Fügedi Márta Népművészeti Egyesület

Június 4.
„PÜNKÖSD FÉNYES UDVARA”
– Népművészeti kiállítás és vásár
Eger, Dobó I Vármúzeum
Heves Megyei Népművészeti Egyesület

Június 4–5.
„BORSODI FONÓ NEMZETKÖZI
FOLKLÓRFESTIVÁL” és
„DIÓSGYŐRI NÉPMŰVÉSZETI
VÁSÁRFESTIVÁL
Diósgyőr, Kézműves Alkotóház
Fügedi Márta Népművészeti Egyesület

Június 10.
IRODALMI FONÓ
(Verses, zenés, boros beszélgetés)
Diósgyőr, Kézműves Alkotóház
Fügedi Márta Népművészeti Egyesület

Június 24–27.
IX. NEMZETKÖZI ÉS ORSZÁGOS
KOVÁCSMŰVÉSZETI KONFERENCIA,
SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS, KIÁLLÍTÁS
ÉS NÉPMŰVÉSZETI KÉZMŰVES
BEMUTATÓ
Szabolcs
Népművészeti Egyesület Szabolcs-Szatmár-
Bereg megyei szervezete

Június 24.
MŰZEUMOK ÉJSZAKÁJA
Heves, Radics Udvar
Csillagvirág Népművészeti Egyesület

Július 1–3.
KÖRÖS-VÖLGYI SOKADALOM
Gyula
Békés Megyei Népművészeti Egyesület

Július 2–3. MŰVÉSZETI NAPOK

Kisgyőr
Bükkaljai mesterek Népművészeti Egyesület

Július 8. IRODALMI FONÓ

(Verses, zenés, boros beszélgetés)
Diósgyőr, Kézműves Alkotóház
Fügedi Márta Népművészeti Egyesület

Július 24–31.

XI. NEMZETKÖZI NEMZS-MŰVÉSZETI SZAKTÁBOR ÉS SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS

Abod, Aba-ház,
Táj-és Alkotóház
Népművészeti Egyesület Szabolcs-Szatmár-
Bereg megyei szervezete

Július 27–31.

IV. REGIONÁLIS FAMŰVÉSZETI SZAKTÁBOR ÉS SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS

Nagycsérkesz, Sulyánbokor
Népművészeti Egyesület
Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei szervezete

Július 28–31.

SZÉKELYUDVARHELYI ÜNNEPI JÁTÉKOK

Székelyudvarhely
Artera Alapítvány

Július 29–31.

MÍVES EMBEREK SOKADALMA
– Nemzetközi népművészeti rendezvény,
kézműves mesterségbemutatók
Székelyudvarhely, Székely Támadt Vár
Artera Alapítvány

Augusztus 5.

ORSZÁGOS SZÓTTES PÁLYÁZAT KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÁSA

Heves, Művelődési Központ
Csillagvirág Népművészeti Egyesület

Augusztus 5–8.

NEMZETKÖZI SZÓTTES KONFERENCIA

Heves, Művelődési Központ
Csillagvirág Népművészeti Egyesület

Augusztus 5–7.

MATYÓFÖLDI FOLKLORFESZTIVÁL

– Hazai és külföldi néptáncosok műsora,
táncház, kézműves bemutatók és vásár
Mezőkövesd,
Hadas városrész
Matyó Népművészeti Egyesület

Augusztus 12.

IRODALMI FONÓ

(Verses, zenés, boros beszélgetés)
Diósgyőr, Kézműves Alkotóház
Fügedi Márta Népművészeti
Egyesület

Augusztus 12–14.

ZENÉS, TÁNCOS SZABDTÉRI ELŐADÁS

Máréfalva, Máréfalvi Mirákulum
Artera Alapítvány

Augusztus 18–21.

XXV. MESTERSÉGEK ÜNNEPE

Budapest, Budavári Palota
Népművészeti Egyesületek Szövetsége

Augusztus 20–21.

JELES NAPOK – KENYÉRÜNNEP

Békéscsaba
Békés Megyei Népművészeti Egyesület

Augusztus 27–28.

Palóc Párna Fesztivál

Mátraderecske, Népművészeti Ház
Csillagvirág Népművészeti Egyesület

Szeptember

16. VAJDASÁGI MAGYAR TÁNC- TALÁLKOZÓ ÉS KIRAKODÓVÁSÁR

Újvidék
Vajdasági Magyar Folklor Központ

Szeptember 9.

IRODALMI FONÓ

(Verses, zenés, boros beszélgetés)
Diósgyőr, Kézműves Alkotóház
Fügedi Márta Népművészeti Egyesület

Szeptember 17–18.

KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGNAPOK HÉTVEGÉJE

Dabas, Tájház
Dabas és Térsége Kézműves Egyesület

Szeptember 24.

SZÜRETI NAPOK

Kisgyőr
Bükkaljai mesterek Népművészeti Egyesület

Szeptember 24–25.

SZÜRETI SOKADALOM

Tárnok, Ófalu
Iharos Népművészeti Egyesület

Október 8.

ŐSZI SZALMAFONÓ NYÍLT NAP

Zengővárkony
Pest-Budai Kézműves
és Népművészeti Közhasznú Egyesület

Október 14.

IRODALMI FONÓ

(Verses, zenés, boros beszélgetés)
Diósgyőr, Kézműves Alkotóház
Fügedi Márta Népművészeti Egyesület

Október

XIII. BIHARI SZÁMADÓ NAPOK

Berettyóújfalú, Sportcsarnok
Hajdú-Bihar Megyei Kereskedelmi Iparkamara

Október 23.

XVII. VENDEL NAPI BÚCSÚ REGIONÁLIS KÉZMŰVES FESZTIVÁL

Magyarluka, Kaptár Egyesület

November 5.

MÁRTON-NAPI TÁJHÁZ

Dabas, Tájház
Dabas és Térsége Kézműves Egyesület

November 11.

IRODALMI FONÓ

(Verses, zenés, boros beszélgetés)
Diósgyőr, Kézműves Alkotóház
Fügedi Márta Népművészeti Egyesület

November 26.

ADVENTI CSALÁDI NYITOTT NAP KÉZMŰVES FOGLALKOZÁSOKKAL

Budapest, Fazekas Központ
Dr. Kresz Mária Alapítvány
Fazekas Központ

December 1–21.

JELES NAPOK – KARÁCSONY

Békés megye
Békés Megyei Népművészeti Egyesület

December 1–23.

KARÁCSONYI KÉZMŰVES VÁSÁR

Dabas, Tájház
Dabas és Térsége Kézműves Egyesület

December, szombatonként

KARÁCSONYI KÉSZÜLŐDÉS

Dabas, Tájház
Dabas és Térsége Kézműves Egyesület

December 4–23.

KARÁCSONY FÉNYEI

– Karácsonyi népművészeti kiállítás és vásár –
Erdélyi karácsonyi szokások

Csikszereda

Artera Alapítvány

December

KARÁCSONYI VÁSÁR

Berettyóújfalú,
Nadányi Zoltán Művelődési Központ
Bihari Népművészeti Egyesület

December 9.

KARÁCSONYI ASZTAL

Szécsény, Kézművesház
Palócföldi Népi Iparművészek Egyesülete

December 10.

X. LUCA-NAPI KÉZMŰVES VÁSÁR

Tárnok, Iskolák
Iharos Népművészeti Egyesület

December 11.

KARÁCSONYI CSALÁDI NYITOTT NAP KÉZMŰVES FOGLALKOZÁSOKKAL

Fazekas Központ
Dr. Kresz Mária Alapítvány
Fazekas Központ

December 16.

IRODALMI FONÓ

(Verses, zenés, boros beszélgetés)
Diósgyőr, Kézműves Alkotóház
Fügedi Márta Népművészeti Egyesület

Minden hónap második vasárnap KÉZMŰVES VÁSÁR

Diósgyőr, Kézműves Alkotóház
Fügedi Márta Népművészeti Egyesület

Tájházaink szerepe a helyi értékek megőrzésében és közreadásában

A turizmus nemcsak a turistáké, hanem a közösségé is

A tájház

A tájházak fogalom meghatározása nem egyszerű kérdés, többféle, egymástól árnyalataiban eltérő definícióval találkozunk a szakmai kiadványokban és az interneten is. Ha mégis röviden szeretnénk összefoglalni, melyek egy tájház legjellemzőbb sajátosságai, a következőket mondhatjuk:

A tájházak olyan szabadtéri néprajzi gyűjtemények, amelyek a helyben összegyűjtött és megőrzött tárgyakkal az adott település vagy kistáj hagyományos tárgyi kultúráját, a népi építészet szempontjából jelentős (esetleg népi műemléknek minősített) épületekben berendezett lakásbelsőket, olykor a műhelyeket, gazdasági épületeket vagy egyszerűbb ipari létesítményeket mutatják be. Nagyon fontos hangsúlyoznunk, mint minimális követelményt, hogy a tájháznak legalább egy, meghatározó helyisége eredeti, a településről származó tárgyakkal enteriorként berendezett kell, hogy legyen.

Napjainkban elengedhetetlen, és egy jó tájház működtetői számára természetes, hogy rendezvényei, az iskolai oktatás számára nyújtott szolgáltatásai a helyi hagyományos tudás, a szellemi örökség megismerését, megőrzését és élővé tételét szolgálják.

Sváb tájház Dunaharasztiiban

A tájházak rendszerének kialakulása

Míg a szabadtéri néprajzi múzeumok kezdeteinek történetét vizsgálva a 19. század végéig, az 1896-os Ezredéves Országos Kiállítás Néprajzi Falujáig mehetünk vissza, a tájházak előzményei Magyarországon csak az 1930-as években jelentek meg. A két legkorábbi „tájházunk”, az 1930-as évek elején a balassagyarmati Palóc Múzeum udvarán felállított Palóc ház és a veszprémi Bakonyi ház azonban éppen nem ilyen, hanem áttelepített, illetve építészeti felmérés alapján megépített, de enteriorként berendezett lakóház volt.

Az 1930-as évek második fele, majd a világháborús időszak, sőt, az 1950-es évek sem kedvezett a tájházi gondolat megerősödésének és kiterjedésének. 1949-ig nyúlik vissza azonban a kialakításhoz szükséges megalapozás, az épületek védelmét lehetővé tevő jogi szabályozás: Az 1949-es műemléki törvény definiálta a népi műemlék fogalmát, emellett ugyanebben az évben a múzeumokra vonatkozó jogi szabályozás is megszületett. Megalakult az Országos Műemléki Felügyelőség, később megkezdődtek a nagyarányú épületfelmérések, elkészült az országos műemlékjegyzék. Az 1962-ben létrejövő megyei múzeumi hálózat adta meg azt a keretet, amely a szakmai, muzeológiai tudást a későbbiekben biztosította a helyben megőrzött népi építészeti épületállomány építészeti szempontból legértékesebbnek ítélt, és tájháznak kiválasztott darabjai berendezéséhez. 1974-ben pedig minisztertanácsi határozat rendelt – akkor jelentős, 30 millió forintos összeget – a helyben megőrzött, és állami tulajdonba vett emlékek felújítására, tájháznak, falumúzeumnak, emlékháznak, szabadtéri múzeumnak történő kialakítására.

Az első fénykor

1962-től nyíltak meg a megyei múzeumi szervezetek támogatásával létrejött első tájházak, majd az 1970-es évek második felétől gomba módra szaporodtak az ország számos vidékén, létrehozva a tájházak hazai hálózatát. Ez az 1980-as évek végéig tartó közel másfél évtized, becslések szerint mintegy 100 épületet, pontosabban portát jelentett, és különösen Pest, Veszprém, Hajdú-Bihar és Borsod-Abaúj Zemplén megyében tette lehetővé a vidék népi építészetének reprezentáns darabjainak megőrzését.

Ez a rendszer többségében jól megőrzött, építészetiileg többnyire hitelesen helyreállított, karban tartott épületeket, és szakszerűen berendezett enteriőröket, múzeumi nyilvántartásba vett, restaurált tárgyállományt jelentett.

A megnyitás után a tájház azonban többnyire pusztán klasszikus értelemben vett kiállítóhelyként működött, és gyakran csak a gondnok személyétől függött, hogy az épület és tárgyai meddig voltak alkalmasak a bemutatásra. A tájházaknak nem voltak saját rendezvényei, így a helyi érdeklődés törvényszerűen csökkent, és sok esetben az éves látogatószám el sem érte, vagy alig haladta meg a 100 főt.

Báta tájházában a helyi halászat tárgyi emlékeivel is találkozhatunk

Tájházak a rendszerváltás után

Az önkormányzati törvény gyökeresen átalakította a múzeumi területen a tulajdonosi és működtetői viszonyokat. A több éves megállapodási folyamat végeredményeként bár a megyei múzeumi szervezetek rendszere megmaradt, mégis a tájházak többségét oly módon érintette a tulajdonosváltás, hogy zömük átkerült a helyi önkormányzat birtokába. Ez még a kisebbik gond volt, a nagyobbik az, hogy a megyei múzeumok által korábban munkaköri feladatként biztosított szakmai, muzeológusi felügyelet gyakorlatilag megszűnt, illetve a muzeológus korábban, a településekkel kiépített kapcsolatrendszerén múltott, hogy fennmaradt-e a tájházra fordított figyelem.

1997-ben újabb változás történt: az 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézmények legalacsonyabb kategóriájába, kiállítóhely státuszba sorolta a tájházakat, ami gyakorlatilag napjainkig megnehezíti a gyűjteménygyarapítás lehetőségét, első sorban nem gyakorlati, hanem jogi szempontból.

Az 1990-es évek második felére a korábban az országos múzeumok feladatául szabott szakfelügyelet rendszere is gyakorlatilag elsorvadt, bár éppen a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum volt az, amely minisztériumi támogatás nélkül is fenntartotta, és saját munkatársi gárdájával – bevonva a megyei múzeumok elkötelezett munkatársait – biztosította a tájházak évenkénti látogatását.

Paloznak tájháza számos helytörténeti kincset őriz

Folyamatok az ezredfordulótól

Az 1990-es évek második fele azonban új tendenciák megjelenésével is járt: A millicentenáriumi ünneppsorozat, majd az államalapítás 1000. évfordulójával kapcsolatos megemlékezések a helyi identitás megerősödésével jártak, és a helyi közösségek egyre több helyen figyeltek fel saját kulturális értékeikre, múltjuk őrzőire. Az önkormányzatoknak nyújtott eszmei támogatás mellé itt-ott pénzügyi források is társultak, és az 1980-as évek elejéhez hasonlóan tájház alapítási hullám indult el. Az 1990-es évek végén a muzeális intézményi működési engedéllyel rendelkező intézmények közül mintegy 180 volt tájházként értelmezhető, de becsléseink szerint mintegy további 50-60 tájház is létrejött néhány év alatt. Ez az az időszak, amikor kisebbségi önkormányzatok, civil szervezetek válnak tájház-fenntartókká, magánszemélyek is szép számmal hoznak létre tájházat, és kialakul a szlovák és német tájházak önálló, országos hálózata.

A 2000. évben a muzeális intézmények szakfelügyeleti rendjét miniszteri rendelet szabályozta, a szakfelügyelőket személyükben, három éves időtartamra bízta meg, s lehetővé tette önálló szakágként a szabadtéri néprajzi szakfelügyelet működését. 2000–2007. között vezető szakfelügyelő *dr. Cseri Miklós*, szakfelügyelők *dr. Bereczki Ibolya* és *dr. Páll István* voltak. Működésük legelején valamennyi működési engedéllyel rendelkező tájház számára kérdőívet küldtek ki, amely a tájház alapadatai mellett a legfontosabb megoldandó gondokra is rákérdezett. A visszaküldött válaszok és a helyszíni bejárások tapasztalatai, valamint több regionális tanácskozás nyomán a 2002 szeptemberében megrendezett Békési Népi Építészeti Tanácskozás résztvevői határozták el a Magyarországi Tájházak Szövetségének megalapítását.

Ócsa tájháza, háttérben a Pest megyei város román kori templomával

Új utakon – A tájházszövetség

A 2002. november 26-án Budapesten létrejött társadalmi szervezet elsődleges célja a magyarországi és a határon túli magyar vonatkozású tájházak szakmai érdekérvényesítésének biztosítása, a folyamatos képzés és önképzés megteremtése, a szakszerűen berendezett, megőrzött, és a közösség számára hasznos néprajzi gyűjtemények működésének segítése volt. A civil szervezet megszületését segítette a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal, és a napjainkig legerőteljesebb támogatója, a Szabadtéri Néprajzi Múzeum.

Fejlesztési lehetőségek és eredmények

Az infrastrukturális fejlesztéssel, az épületállomány és a kiállítások komplex megújításával, a műtárgyvédelmi tevékenység és a modern eszközökkel történő nyilvántartásba vétel támogatásával szakszerűbbé váltak a tájházak. A hozzájuk kapcsolódó szakmai programok, oktatási csomagok megteremtése lehetővé tette, hogy a helyi közösség felé nyitottabbakká váljanak az intézmények, ne csak passzív, hanem aktív látogatóik számát is növelni legyenek képesek.

A jövő = megőrzés és fejlesztés

A magyarországi tájház-hálózat évek óta szerepel az épített örökség emlékeit védő Világörökség jelöltlistáján. Ahhoz, hogy a jelöltségből a végleges jegyzékre kerülhessen, számos tényező szükséges.

Az épületállomány szakszerű megőrzése mellett mindenképp elengedhetetlenek az egyértelműen tisztázott tulajdonosi és kezelői viszonyok a fenntartó részéről, biztosítani kell a fenntartás jogszabályban és a muzeális intézményi működési engedélyben előírt feltételeit. A szakszerű működtetéshez hozzáértő és elkötelezett munkatársak alkalmazása sem nélkülözhető, akik vállalják a rendszeres képzésben való részvételt, és öntevékenyen is folyamatosan képzik magukat.

Ahhoz, hogy egy tájház nemcsak épületében, gyűjteményében és berendezésében, hanem szellemiségében is megmaradjon hosszú távon, szükséges a motiváció a közösség részéről: legyen fontos a település számára a kultúráját megtartó hagyomány, amelyet a tájház jelent és közvetít.

Ahhoz, hogy egy tájház tartósan sikeres lehessen, a működtetés tudatos tervezése, a célok meghatározása, a projekt módszer a közreműködők számára elengedhetetlen. A megvalósításhoz és a fenntartáshoz a forrás-teremtés, majd az igényes és hiteles megvalósítás, a minőség biztosítása feltétlenül szükséges.

A szakszerű kiállításokkal, a látogatóbarát programokkal a tájház kulcsszerepet kell szerezzen a helyi identitás, a helyi kulturális értékek megőrzésében és továbbadásában, egy olyan szinten, ahol az oktatási funkciók és kiállítások megújítása fő szerepben van.

A tájházak, az épített és a tárgyi örökség

A tájház és az épített örökség szoros kapcsolatban van egymással. Épületeink jó része népi építészeti értéket hordoz, gyakran műemlék, vagy legalább az önkormányzat által biztosított helyi védelmet élvez. Bár napjainkban ez nem jelent pluszforrást a porta és építményei szakszerű karbantartásához, mint ahogyan ezt több évtizeden át állami forrás biztosította az Országos Műemléki Felügyelőség útján, majd jogutódjain keresztül.

Nagyon fontosak azonban azok a mai törekvések, amelyeket a Világörökség listán szereplő Hollókő kapcsán tapasztalunk. Ez a Hollókő-kép megváltozásában óriási szerepet játszik, hiszen sokaknak szerte az országban az 1980-90-es években ismert „műfalu” képe van meg Hollókőről, holott mára egészen más a település. Ez azt a felismerést jelzi, amely szerint nem elegendő pusztán az épületállomány fenntartása, megőrzése, hanem élhetővé is kell tenni a „régifalut” ahhoz, hogy megmaradjon. Fontos az itt élők számára nyújtott segítség ahhoz, hogy ne kihalt faluban ödögjenek az idejövő turisták, hanem valódi esélyük legyen – kiállítások, dokumentumok, archív filmek megismerésén túl, a falu mai valóságába belecsöppenve – átélni nemcsak a 19., hanem a 21. századi falu világát is.

Ez persze, nemcsak Hollókőre, hanem valamennyi magyarországi és határon túli tájházra is igaz. Az élő tájházak egyre inkább közösségi térré válnak. A természet közeli életmód megismerése és elsajátítása, a bio-termékek szerepe napjainkban felértékelődik. Nagyon sokan keresnek meg bennünket Szentendrén, a skanzenben is, hogy ta-

Csőkmő tájháza kívül és belül

nítsuk meg őket kemencét építeni, vályogot vetni, mert erre ma már nagy igény van. Ebben a működő, élő tájházak kulcsszerepet játszanak.

A tájház és a tárgyi örökség megőrzése együttesen szükséges. Hiszen termék nélkül nincs kulturális ajánlat. A termék a mi esetünkben a tájház, az épület és a benne lévő berendezés, valamint az a szellemi tudás, a nem tárgyi örökség, amit mi közvetíteni tudunk. Ugyanakkor a berendezésnek mindig egy adott, a településre jellemző időmetszetben, a közösség egy meghatározott társadalmi rétegét kell megjelenítenie.

Különösen a turisták által kedvelt helyszíneken gyakran nem kellő hozzáértéssel rendezett „kiállításokkal” is találkozhatunk tájházi környezetben. A gyűjtő, az alapító és a működtető közös felelősségére ez ügyben fel kell hívnom a figyelmet. Vonjuk be a muzeológust, vonjuk be az építészt, aki a népi műemlékvédelemben kellő jártasságot szerzett. Vonjuk be a helyi közösséget!

Egy gyűjtemény születhet úgy is, hogy vannak adatolatlan, leíratlan, csak összehordott tárgyak. Ha ilyennel találkozunk, vigyük oda azt a generációt, aki használta ezeket a tárgyakat, és őket kérdezzük meg, mi a nevük, miről vannak, hogyan használták, hogyan kezelték, hol tartották őket. És így, akár utólag is életet tudunk lehelni ezekbe a látszólag holt tárgyakba. A karban tartott, megóvott, szakszerűen megrendezett kiállítás azonban még nem elegendő ahhoz, hogy a helyi közösség és az odalátogató turisták számára egyaránt értéként jelenjen meg. Úgy kell megőriznünk épületeinket és tárgyi örökségünket, hogy közben élővé is kell, hogy tegyük!

Mitől jó egy tájház?

Az elsődleges szempontok, hogy hiteles és jól karbantartott legyen az épület, amelyben szakszerű, a településre és a bemutatott korszakra jellemző, szakszerű és helyből származó tárgyakból álló berendezések, gondozott belső és külső terek vannak. Elengedhetetlen a tájházat élettel, hiteles szakmai programokkal megtöltő helyi közösség/ek bekapcsolódása a működtetésbe. A jó tájház sohasem pusztá kiállítás, hanem ideális esetben a helyi hagyományörző programok helye, a helyi közösség tagjai számára a találkozás színtere, és ezen túl pedig a helyi tudás átadásának helyszíne a fiatal generációk és az odaérkező turisták számára.

Hogyan tehetjük meglévő tájházunkat élővé, érdekessé és vonzóvá? Az első és elengedhetetlen feltétel, hogy kívül-belül rendben van, az épület karban tartott, jól berendezett, rendszeresen tisztán tartott. Nem árt, ha könnyen megtalálható mind virtuálisan, mind a valóságban. Legyen rendszeresen frissített honlapja, és a tájékoztató táblák segítségével könnyen megtalálhassuk a településen! Nem utolsó szempont, hogy nyitva tartson. A jó berendezés mellett az élővé tétel legfontosabb eleme, hogy rendszeresen történik benne, körülötte valami, és ezáltal érzelmi kötődés alakul ki vele kapcsolatban. Mindehhez elengedhetetlen feltétel a korszerű és élményszerű ismeretközvetítés, az, hogy miként, milyen eszközökkel mutatjuk be a tájházat. Milyen a bemutató személye, öltözéke, beszéde, mennyire fognak meg bennünket látogatóként a házról, a lakókról, a berendezésről elmondott történetek.

A tájházak élővé tehetőek különféle programok, meghirdetett foglalkozások révén is. Ebben az esetben a kiindulópont mindig a helyi hagyomány kell, hogy legyen. Ilyen lehet a „kukoricánap”, a lekvárfőzés, a tollfosztó, a fonó, a gyermekjátékos az udvaron. Szervezhetünk „mesemondó vasárnap”-ot, „szövénapot”, bekapcsolódhatunk a helyi közösségi eseményekbe, így például a falunapok helyszíne lehet a tájház. Lehet a tájház helye a betlehemes játéknak, a disznótornak, vagy éppen a faluból elszármazottak találkozójának helyszínéül is szolgálhat. A további lehetőségek szinte végtelenek: ilyenek a téli elfoglaltságok, amikor gazdatanfolyam, varrótanfolyam helyszíne a tájház. Ha van kemence, akkor kenyér-, kalácssütés, kemencés ételek főzési, sütési lehetősége, tanítása is folyhat a tájházban, de ősszel tartósítás, savanyítás, aszalás, lekvárfőzés visszatartására ugyancsak szolgálhat.

Kinek szól a tájházak üzenete napjainkban? Legelső sorban a helyi közösség tagjainak, 0-tól 99 éves korig. Nem feledkezhetünk meg azonban a településről elszármazottakról, a környékbeliokről sem. Ezen túl fontos, hogy a Magyarországról és a határon túlról érkező látogatóknak, vendégeknek, turistáknak is legyen mondanivalója, és a külföldi turistáknak is maradandó ismerettel és élménnyel szolgáljon.

Bereczki Ibolya

muzeológus, a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum főigazgató-helyettese

A NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLETEK SZÖVETSÉGE TAGSZERVEZETEI

APÁRÓL FIÚRA NÉPMŰVÉSZETI ÉS KÉZMŰVES EGYESÜLET

5200 Törökszentmiklós, Széchenyi u. 134.
aparolfiura@t-online.hu

ARTERA ALAPÍTVÁNY

535600 Székelyudvahely, Kornis Ferenc utca 8., Románia
Tel.: 00 40 266 / 210 682, fax: 00 40 266 210 009
office@artera.ro • www.artera.ro

ARTCHAIKA ŐSMŰVÉSZETI EGYESÜLET

1224 Budapest, Bartók Béla u. 136.
Tel./fax: 362 24 13, 06 20 99 26 804
info@keramiapark.hu

ARANYKAPU NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET

4400 Nyíregyháza, Arany J. u. 33.
Tel.: 06 42 310 893
Aranykapu.puskasne@gmail.com

BAJAI KÉZMŰVES EGYESÜLET

6513 Dunafalva, Ady E.u. 14.
Tel.: 06 79 422 250
www.bajaikezmuves.hu

BÉKÉS MEGYEI NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET

5600 Békéscsaba, Orosházi u. 32.
Tel.: 06 66 442 122
info@bmne.hu • www.bmne.hu

BIHARI NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET

4100 Berettyóújfalu, Tavasz krt. 10.
Tel./fax: 06 54 402 390
bne93@freemail.hu • www.berettyobne.hu

BÜKKALJAI MESTEREK NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET

3557 Kisgyőr, Dózsa Gy. u. 27.
Tel.: 06 46 476 202; 06 46 476 280

CEGLÉDI ALKOTÓK EGYESÜLETE

2700 Cegléd, Ilona u. 5.
Tel.: 06 53 312 647, 06 30 356 7550, fax: 06 53 312 647
www.cegled.net/cak/

CSENGED HAGYOMÁNYŐRZŐ ÉS NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET

5440 Kunszentmárton, Csenged 4032 Pf.: 54
Tel.: 06 70 381 2374
06703812374@vodafone.hu • www.csenged.com

CSILLAGVIRÁG NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET

3360 HEVES, KOSSUTH LAJOS U. 28.
Tel.: 06 36 346 838 • Fax: 06 36 545 171
heveshsz@t-online.hu
www.hevesfolkart.hu

DABAS ÉS TÉRSÉGE KÉZMŰVES EGYESÜLET

2370 Dabas, Lakos doktor u. 27.
ww.tajhaz.eu • szente.krisztina@tajhaz.eu

DR. KRESZ MÁRIA ALAPÍTVÁNY

1164 Budapest, Sasvár u.101.
Tel./fax: 06 1 407 15 02
fazekaskozpont@mail.datanet.hu • www.kma.uw.hu

DÉL-MAGYARORSZÁGI ALKOTÓK NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLETE 2004

6640 Csongrád, Gr. Apponyi A. u. 13.
dane2004@invitel.hu

DUNAKANYAR NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET

2600 Vác, Dr. Csányi László krt. 63.
Tel.: 06 27 316 411
dkne@uw.hu • www.dkne.hu

DUNA-TISZA KÖZI NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET

6000 Kecskemét, Serfőző u. 19.
Tel.: 06 76 327 203
dunatiszakozi@gmail.com

FEHÉRVÁRI KÉZMŰVESEK EGYESÜLETE

8000 Székesfehérvár, Oskola u. 8.
kezmuvesek@gmail.com • www.fehervarikezmuvesek.hu

FEJÉR MEGYEI NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET

8000 Székesfehérvár, III. Béla király tér 1.
Tel.: 06 22 313 175, fax: 06 22 315 021
fejerm.nepmuvesz@gmail.com • www.fejermegyeinepmuvesz.5mp.eu

FÜGEDI MÁRTA NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET

3534 Miskolc, Nagy Lajos király u. 18.
Tel./fax: 06 46 400 419
fmne@chello.hu • www.kezmuvesekhaza.hu

GALGAMÁCSAI HAGYOMÁNYŐRZŐ EGYESÜLET

2183 Galgamácsa, Petőfi u. 105.
Tel.: 06 28 489 002
Hagyomany2183@invitel.hu

HAJDÚ-BIHAR MEGYEI NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET

4181 Nádudvar, Ady tér 10.
Tel.: 06 54 480 730, Tel./fax: 06 52 410-174

HEGYALJAI MESTEREK NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLETE

3907 Tállya, Mátyás kir u.5.
Tel.: 06 30-499-5321
hmne@gmail.hu

HEVES MEGYEI NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET

3300 Eger, Knézich Károly u. 8.
Tel.: 06 36 320-536
feherjanosne@freemail.hu

IHAROS NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET

2461 Tárnok, Ősz u. 28.
www.iharoskezmuvesek.hu

JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYEI NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET
5092 Tiszavárkony, Endre király u. 121.

KAPTÁR EGYESÜLET
7925 Magyarlukafa, Fő u. 44.
Tel.: 06-73-554-051
www.magyarlukafa.org

KÉZMŰVESEK BARANYAI EGYESÜLETE
7631 Pécs, Kispostavölgy u. 58.
Tel.: 06 72 440 244, 06 30 262 9751
kmbe@freemail.hu

KISALFÖLDI NÉPMŰVÉSZEK EGYESÜLETE
9025 Győr, Lazaret u. 10.

KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET
2921 Komárom, Bokréta u. 7.

KOSBOR KÉZMŰVES MŰHELY
1016 Budapest, Naphegy u. 19.

MAGYAR CSIPKEKÉSZÍTŐK EGYESÜLETE
2800 Tatabánya, Bánhidai ltp. 402. 1/7.
csipke@atw.hu • www.csipke.atw.hu

MAGYAR GYÖNGY EGYESÜLET
2314 Halásztelek, Dózsa Gy.u. 21.
www.beadsociety.hu

MATYÓ NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET
3400 Mezőkövesd, Kiszankó Bori u. 7.
Tel./fax: 06 49 411 686
matyoegy@hu.inter.net • www.matyoegy.ini.hu

NAPSUGARAS DÉL-TISZA MENTI KULTURÁLIS NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET
6725 Szeged, Rákóczi u. 1.
Tel./fax: 06 62 445 750
napsugaras7@gmail.com • www.napsugaras.hu

NAPVILÁG ALAPÍTVÁNY
1122 Budapest, Határőr u. 34.
Tel.: 06 1 355 83 25, fax: 06 1 487 09 03
napvilag@napvilag.hu • www.napvilag.hu

NÉPI MESTERSÉGEK PEST MEGYEI EGYESÜLETE
Tel.: 2111 Szada, Dózsa György u. 90.
06 20 9 117 212 • Fax: 06 28 405 446

ORFÚI KÉZMŰVES EGYESÜLET
7677 Orfű, Hrsz. 540.
orfuikezmuvesegyesulet@gmail.com

PALÓCFÖLDI NÉPI IPARMŰVÉSZEK EGYESÜLETE
3170 Szécsény, Ady Endre út 4.

PEST-BUDAI KÉZMŰVES ÉS NÉPMŰVÉSZETI KÖZHASZNÚ EGYESÜLET
1031 Budapest, Vizimolnár u. 10. 7/69.
Tel.: 06 1 359 84 34
milnerangela@gmail.com • www.pestbudaikemu.extra.hu

RÉGI MESTERSÉGEKET FELELEVENÍTŐ KÖZHASZNÚ EGYESÜLET
7731 Nagypall, Szabadság u. 26.
Tel.: 06 72 466 713

ROMÁNIAI MAGYAR NÉPMŰVÉSZETI SZÖVETSÉG
530101 M-Ciuc, Csíkszereda, Kőrösi Cs.u.3/c/13., Románia

SOMOGY MEGYEI NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET
7400 Kaposvár, Töröcskei u. 21/b
egyesulet@freemail.hu

NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET
SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI SZERVEZETE
4400 Nyíregyháza, Zrínyi u. 8-10.
Tel.: 06 42 310 893

SZATMÁR NÉPTÁNC ÉS NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET
4700 Mátészalka, Budai Nagy Antal u. 29.

SZOLNOKI KÉZMŰVES KÖRÉRT ÉS A TISZA MENTE NÉPMŰVÉSZETÉÉRT ALAPÍTVÁNY
5093 Vezseny, Rákóczi u. 28.
Tel.: 06 56 459 119
tiszavolgy@freemail.hu

TOLNA MEGYEI NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET
7171 Sióagárd, Zrínyi u.31.
Tel.: 06 74 501 077
tomne@t-online.hu • www.tmamk.hu/nepmuveszeknek

VAJDASÁGI MAGYAR FOLKLÓRKÖZPONT
Szerbia-Vajdaság, 24000 Szabadka, Dózsa Gy.u. 17.
Tel.: 00 381 24 530 866
vmf@vmf.org.rs • www.vmf.org.rs

VAS MEGYEI NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET
9700 Szombathely, Ady tér 5.
Tel.: 06 94 328 654, 06 20 91 66 616 • Fax: 06-94-33-99-22

VELEMI STÚDIÓ NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET
9700 Szombathely, Kodály Zoltán u. 18.
velemistudio@gmail.com

VESZPRÉM MEGYEI NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET
8200 Veszprém, Dózsa Gy.u.2.
nepmuvesz.vpmegye@citromail.hu • www.nepmuvesz.vpmegye.hu

VESZPRÉMI KÉZMŰVES MŰHELY
8200 Veszprém, Mikszáth Kálmán u. 38.
Tel./fax: 06 88 426 167
elnok@veszkm.veszprem.hu, kapcsolat@veszkm.veszprem.hu
http://veszkm.veszprem.hu

ZALA MEGYEI NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLET
8900 Zalaegerszeg, Gébárti u. 144.
Tel./fax: 06 92 312 744
gebart@invitel.hu • www.zalanepmuveszet.hu

